

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Problematika čtenářství na základní škole

Problematics of readership in elementary school

Vedoucí práce:

PaeDr. Nataša Mazáčová, Ph.D.

Autor:

Jitka Vernerová

2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Karlova má právo na uzavření licenční smlouvy o využití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Karlova oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Praze dne 27. 3. 2013

Jitka Vernerová

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce, paní PaedDr. Nataše Mazáčové, Ph.D., za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

V Praze dne 27. 3. 2013

Jitka Vernerová

Anotace

Bakalářská práce nazvaná „Problematika čtenářství na základní škole“ si klade za cíl ověřit vztah dětí tohoto věku ke čtenářství; zjistit míru předpokládaného poklesu čtenářství u dětí základních škol oproti předešlé generaci, rozdíly mezi čtenářstvím u dívek a chlapců a rozdíly ve čtenářství u různých typů škol; dále pak výsledky porovnat s údaji z odborných publikací. V případě potvrzení poklesu čtenářství bude cílem nalézt důvody tohoto poklesu a také nastínit způsoby podpory čtenářství. Práce hodnotí stav čtenářství u žáků ze třech různých typů škol, a to u žáků ZŠ nacházející se v malém městě s přítomností migrantů, pražské inovativní ZŠ a osmiletého gymnázia.

Práce se skládá z části teoretické a části empirické.

Teoretická část se zabývá: cíli bakalářské práce, pojmem čtenářství, teoretickými předpoklady stavu čtenářství u žáků našich základních škol a metodologií výzkumu.

Empirická část sestává z grafické a slovní analýzy výsledků dotazníku realizovaného mezi žáky zmiňovaných tří škol. Dále je zde uveden polostrukturovaný rozhovor s učiteli českého jazyka oslovených žáků. Výsledky vesměs potvrzují teoretická tvrzení týkající se čtenářství žáků základních škol. Dotazník však odhalil i další zajímavé poznatky, týkající se vztahu dotazovaných žáků ke knihám a čtení vůbec.

Závěr práce shrnuje výsledky zjištění a podtrhuje vliv rodičů a významnost práce pedagogů pro podporu čtenářství u dětí základních škol.

Annotation

Goal of this bachelor thesis which is called “Reading of students in elementary school” is to prove the relationship of children at this age to the reading and find out the level of expected decrease in reading of students in elementary schools in comparison to the previous generation of students. Moreover, thesis analyses differences in reading between male and female students and differences between various types of schools. Furthermore,

results of such an analysis are compared with the results found in related scientific literature. In case, this decrease is being proven, thesis summarizes possible reasons for it and proposes possible solutions to support reading. The thesis assesses the level of reading at three different types of schools; small town school (attended also by children of refugees from foreign countries), innovative elementary school and grammar school.

The thesis consists of two parts; theoretical and practical.

Theoretical part elaborates on goals of the thesis, term „reading“, preconditions about reading at Czech elementary schools and methodology of conducting the research.

Practical part of the thesis consists mainly of graphical and verbal analysis of questionnaire answered by students of different types of schools mentioned above. There is also a semi-structured interview with teachers of Czech language classes of these students. On one hand, results of this analysis prove expected hypothesis but on the other hand some unexpected findings concerning the relationship of questioned students to books and reading were revealed.

The conclusion summarizes the results and findings of the thesis and stresses out the importance of parents' influence on students and significance of work of elementary school teachers in.

Klíčová slova

čtení, kniha, základní škola, žák, žáci, povinná četba, výchova, podpora, aktivity, čtenářství, čtenář, čtenářská gramotnost

Key Words

reading, book, elementary school, student, students, required reading, education, support, activities, readership, reader, reading literacy

Obsah

Úvod	7
Cíle bakalářské práce.....	8
I. Teoretická část	9
I.1 Pojem čtenářství	9
I.2 Teoretické předpoklady vývoje stavu čtenářství a způsoby podpory čtenářství u žáků základních škol na základě analýzy odborné literatury	10
I.2.1 Výzkumy v oblasti čtenářství	10
I.2.2 Podpora a rozvoj čtenářství	15
I.3 Vlivy působící na rozvoj čtenářství	16
I.3.1. Vliv rodiny.....	16
I.3.2 Vliv školy.....	17
I.3.3 Vliv ostatních instrumentů.....	19
II. Empirická část.....	22
II.1 Popis respondentů	22
II.2 Výzkumný vzorek	22
II.3 Výzkumný nástroj	24
II.4 Možnosti podpory čtenářství vyplývající z empirických výsledků dotazníku	25
II.5 Analýza výsledků dotazníku	26
II.6 Polostrukturovaný rozhovor s učiteli českého jazyka oslovených žáků	64
II.6.1 Cíl polostrukturovaného rozhovoru	64
II.6.2 Výzkumný nástroj.....	64
II.6.3 Výzkumný vzorek.....	64
II.6.4 Analýza výsledků polostrukturovaného rozhovoru	65
Závěr.....	68
Seznam literatury	73
Příloha č. 1	75
Příloha č. 2.....	79

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila řešení problematiky čtenářství, a to konkrétně problematiky čtenářství žáků 8. třídy základní školy, se zaměřením na podporu aktivního vztahu žáků ke čtení a cíleného rozvíjení četby za pomoci knihoven, školy a jiných vzdělávacích institucí. Uvedené téma jsem si vybrala z toho důvodu, že jej považuji za velmi atraktivní, zajímavé, a zejména aktuální.

V současné době se uvedená otázka stala předmětem odborných prací a studií a je rovněž výrazně medializována. Pro mě bylo především zajímavé ověřit závěry plynoucí z odborné literatury, stejně jako závěry prezentované v mnohých médiích, v praxi. V první řadě jsem chtěla zjistit, zda je současný stav čtenářství žáků druhého stupně základní školy skutečně tak neutěšený, jak je uváděno v mnoha informačních zdrojích.

Převážná většina autorů totiž uvádí, že u dětí dochází k poklesu zájmu o čtení knih, což s sebou nese řadu dalších vážných problémů, jako je např. pokles čtenářské gramotnosti apod. Teoretické a empirické poznatky jsou dále shrnuty a vyhodnoceny v následujících částech mé bakalářské práce.

Cíle bakalářské práce

1) Cíle v rovině teoretické:

- a) Objasnění pojmu čtenářství a významu čtenářství pro děti.
- b) Seznámení s poznatky odborné literatury o úbytku čtenářství a důvodech tohoto úbytku u současných dětí.
- c) Nalezení způsobů podpory čtenářství u dětí.

2) Cíle v rovině empirické:

- a) Zjistit vztah oslovených žáků 8. tříd zvolených základních škol (respondentů) ke čtenářství (viz. níže uvedené ukazatele) a na základě těchto zjištění porovnat úroveň čtenářství na zvolených školách a rovněž čtenářství chlapců a dívek:

Sledované ukazatele:

- zjistit intenzitu a četnost čtenářství u jednotlivých respondentů
- zjistit, jaké žánry knih respondenti upřednostňují
- zjistit, jakou činnost respondenti upřednostňují před čtením knih
- zjistit vztah respondentů k povinné četbě
- zjistit, zda se respondenti o četbě baví, zda se vnímají jako čtenáři
- zjistit vliv rodiny a školy na podněcování čtenářství

- b) Porovnat svá zjištění s teoretickými předpoklady uváděnými v odborné literatuře

I. Teoretická část

1. Pojem čtenářství
2. Teoretické předpoklady vývoje stavu čtenářství a způsoby podpory čtenářství u žáků základních škol dle odborné literatury
3. Vlivy působící na rozvoj čtenářství

I.1 Pojem čtenářství

Pojem čtenářství je definován jako „*plánovité a cílené rozvíjení četby zejména za pomoci školy, knihoven a jiných vzdělávacích institucí; rozvíjení, které je často doprovázeno institucionálně organizovanými kampaněmi a podpůrnými akcemi.*“¹

Schopnost číst není člověku dána od narození, je třeba si ji přisvojit. Jedná se o jednu z prvních dovedností, která je vyučována již od prvního roku školní docházky, neboť se jedná o dovednost základní, která je po každém člověku ve vyspělé společnosti vyžadována. V této souvislosti se objevuje pojem čtenářská socializace, který v sobě zahrnuje nejen plánovitou čtenářskou výchovu, ale rovněž i neúmyslné vlivy (např. jiných médií). Ke čtenářské socializaci pak dle odborníků dochází následujícím způsobem:

- a) Primární literární iniciace – u dětí do šesti let, vliv má rodina a mateřská školka.
- b) Dětská četba s potěšením – od nástupu do školy po počátek puberty (šest až dvanáct let), vliv má hlavně škola, popř. knihovna.
- c) Čtenářská krize – dvanáct až šestnáct let, vliv mají hlavně vrstevníci, dále televize, ICQ, telefon, časopisy pro mládež, internet.

¹ ČEŇKOVÁ, J. *Jak rozvíjet čtenářství žáků základní školy*. Publikováno ve sbírce Texty z konference Čtením ke vzdělání, pořádané občanským sdružením Centrum Čítárna, Společností pro podporu a rozvoj čtenářství (CzechRA), Katedrou primární pedagogiky a Katedrou české literatury UK PedF v Praze dne 28. 11. 2003. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN: 80-86320-36-7

- d) Sekundární literární interakce – od šestnácti let, vliv mají opět učitelé, dále vrstevníci, knihovny. Výsledkem je koncepční čtenář, estetický čtenář nebo poctivý čtenář.²

Čtení je prostředkem vzdělávání, jakož i celkového vývoje osobnosti. „Četba je víc než základní (mediální) aktivita zaměřená na knihy; je to aktivita, která vykazuje vlastní vnitřní zákonitosti a ze které je patrná nějaká instance, plánovitost, hodnotový vztah ke knihám a jejich výběru; jde o vztah, který nevzniká jednorázově, ale musí být po určitou dobu rozvíjen a udržován.“³

Schopnost osvojit si dovednost čtení, řádně psanému textu porozumět a umět jej použít pak nazýváme čtenářskou gramotností. Čtenářská gramotnost je důležitým předpokladem pro vzdělávání, uplatnění v zaměstnání, jakož i v jiných oblastech života.

I.2 Teoretické předpoklady vývoje stavu čtenářství a způsoby podpory čtenářství u žáků základních škol na základě analýzy odborné literatury

Čtenářství u žáků a žákyň základních škol je v ČR sledováno pomocí výzkumů zaměřených na čtenářskou gramotnost dětí, přičemž některé z nich jsou součástí výzkumů nadnárodních. Dále probíhají v ČR některé výzkumy zaměřené na pedagogickou činnost podporující čtenářství.

I.2.1 Výzkumy v oblasti čtenářství

- a) Výzkum PISA (Programme for International Student Assessment) pod záštitou mezinárodní organizace OECD.

„Mezinárodní výzkum zaměřený na dovednosti a znalosti studentů blížících se ke konci povinné školní docházky – výzkumný vzorek tvořili patnáctiletí žáci.“

² EHRLICHVÁ, K. *Seminář Čtenářství, jeho význam a podpora*. Ikaros [online]. 2007, roč. 11, č. 12. Dostupný na www.ikaros.cz/node/4436

³ TRÁVNÍČEK, J. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno – Praha: Host-Národní knihovna, 2008

Podle zjištění PISA se čeští žáci od roku 2000 neustále zhoršují, dostali se z nadprůměrných výsledků ve čtenářské gramotnosti dokonce do podprůměrů ze všech 65 zkoumaných zemí.

Jejich výsledky jsou srovnatelné například s výsledky rakouských a slovenských žáků; avšak žáci ze sousedního Polska, Německa a také žáci z Maďarska dopadli lépe.

Naši žáci mají největší problémy s posuzováním obsahu a formy textu. Z jejich nedostatečných čtenářských kompetencí pak plynou další problémy, jako je pokračování ve studiu či uplatnění na trhu práce.

Zajímavé je, že na celkovém zhoršení výsledků českých žáků se podílejí zejména chlapci. Podíváme-li se na jednotlivé typy škol, pak lze konstatovat, že od roku 2000 do roku 2009 se významně zhoršily výsledky žáků základních škol a žáků v maturitních a nematuritních programech středních odborných škol.

V žákovských dotaznících odpovídali testovaní žáci na otázky týkající se například vztahu ke čtení nebo vztahu ke škole, kterou navštěvují. Z odpovědí žáků vyplývá, že pro třetinu českých žáků je čtení oblíbeným koníčkem, pro třetinu je však pouze ztrátou času. Nejlepší vztah ke čtení mají žáci gymnázií, nejméně přitahuje žáky středních odborných škol bez maturity.

Za účelem zmapování způsobu výuky čtení, výukových aktivit, výukových zdrojů a dalších faktorů, které by mohly souviset s výsledky žáků v testu, byl v českém národním centru výzkumu připraven dotazník pro učitele českého jazyka, který nebyl součástí mezinárodních nástrojů. Cílovou skupinou byli učitelé žáků na konci povinné školní docházky, tedy učitelé žáků 9. ročníků základních škol a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií.

Učitelé byli například dotazováni, do jaké míry proniká práce s textem do všech součástí výuky českého jazyka. Bylo zjištěno, že komunikační a slohovou výchovu propojuje ve všech hodinách vymezených českému jazyku s literární výchovou a jazykovou výchovou 23,5 procenta dotazovaných učitelů základních škol a 20 procent učitelů víceletých gymnázií. Každou ze tří složek učí samostatně v oddělených hodinách 42,5 procenta učitelů základních škol a 33,8 procenta učitelů víceletých gymnázií, ostatní učitelé propojují buď komunikační a slohovou výchovu s literární, nebo komunikační a slohovou výchovu s jazykovou.

K významným aktivitám spojeným se čtením ve výuce patří čtení žáků nahlas a čtení potichu pro sebe. V České republice dávají nejen učitelé na prvním stupni základní školy, ale i učitelé věkové kategorie patnáctiletých žáků přednost čtení nahlas. Jak v základní škole, tak na víceletých gymnáziích vyžaduje čtení nahlas často více než 80 procent učitelů, čtení potichu pro sebe po žácích vyžaduje často pouze čtvrtina učitelů základních škol a více než třetina učitelů víceletých gymnázií.“⁴

b) Dále se jedná o výzkum PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) pořádaný Mezinárodní asociací.

„Jedním z hlavních cílů výzkumu PIRLS je zjistit, nakolik jsou čeští žáci 4. tříd základní školy schopni porozumět různým formám psaného textu a zda s nimi dokážou následně pracovat. Výzkum by ale měl ukázat nejenom to, jak naši žáci čtou, ale i co čtou, jaký mají vztah ke knihám či jaká je role knihoven.“

V tomto výzkumu, který byl proveden dříve (2001) než poslední výzkum PISA, dopadla Česká republika lépe, ocitla se v evropském průměru a světově mírně nad průměrem.⁵ I toto zjištění ukazuje na klesající tendenci, přestože se jednalo o věkově rozdílný vzorek žáků.

c) Posledním výzkumem, který zde zmíním, je výzkum „Jak čtou české děti?“ provedený pod vedením agentury Gabal, Analysis & Consulting.

*„Tato studie se věnovala hlavním otázkám spojeným se vznikem a podporou dětského čtenářství jak v rodinném, tak školním prostředí na podkladě výsledků sociologického výzkumu, který byl realizován v prosinci 2002 na reprezentativním souboru 1092 dětí ve věku 10-14 let.“*⁶

⁴ PALEČKOVÁ, J. Výsledky českých žáků ve výzkumu PISA, *Školství*, č. 6 (2011).

⁵ KRAMPLOVÁ, I; POTUŽNÍKOVÁ, E. *Jak (se) učí číst*. 1. vyd. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 2005. ISBN 8021104864

⁶ GABAL, I; VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. *Jak čtou české děti?* Gabal - Analysis & Consulting [online].

Cílem výzkumu bylo „zmapování a vyčíslení významných oblastí a jevů, které se čtenářstvím dětí souvisí, (...) analýza a vysvětlení těch několika vybraných prvků čtenářství, které považujeme za podstatné pro formování čtenářství dětí z hlediska rodiny, školy a dalších aktérů dětského světa, tedy z hlediska společenských aktérů dospívání a vzdělávání dětí.“⁷

Zvláštností tohoto výzkumu bylo, že proběhl, na rozdíl od obou výše uvedených, formou standardizovaného rozhovoru. „Byl realizován dotazováním v rodinách. Dětský respondent byl osloven doma, nikoli ve škole.

Výsledky ukázaly, že 7% dětí čte knihy i několik hodin denně, pětina (21%) čte denně alespoň chvilku. Celkem tedy téměř třetina dětí vezme knihu do ruky každý den, aby si v ní četlo. Dalších 24% dětí čte jednou až dvakrát týdně. Téměř o čtvrtině dětí lze na druhou stranu říci, že nečte téměř vůbec. Celkově lze říci, že 52% dětí čte pravidelně a 29% dětí nečte. Ostatní děti lze označit za příležitostné čtenáře, jejichž dlouhodobou perspektivou je s vyšší pravděpodobností nečtenářství než čtenářství.

Dvěma významnými faktory, které ovlivňují čtenářské aktivity dětí, jsou rozdíly mezi dívkami a chlapci a rozdíly spjaté s typem školy, kterou dítě navštěvuje. Nadprůměrně více čtou ve sledovaném věkovém pásmu dívky, a to ve většině základních sledovaných zřetelů. Častěji čtou děti z víceletých gymnázií než děti, které navštěvují základní školy.

Preferované knižní žánry

Dnešní děti mají nejoblíbenější knihy z žánru dobrodružné literatury (35%) a fantasy (34%), dále dívčí literatury (20%) a pohádek a pověstí (19%). Polovina dětí preferuje knihy českých autorů a polovina knihy zahraničních autorů. Oblíbené hrdiny děti nachází častěji v knihách dobrodružných a fantasy, více v knihách zahraničních autorů. Oblíbené knihy uvedlo 71% dětí, oblíbeného autora pouze 30% a oblíbeného hrdinu 28% dětí.“⁸

⁷ GABAL, I; VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L; POLÁKOVÁ, S. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. c2001-2005. Jak čtou české děti? (Analýza výsledků sociologického výzkumu). Dostupné na <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=171&idr=1&idci=1>. ISSN 1213-8231.

⁸ GABAL, I; VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. *Jak čtou české děti?* Gabal - Analysis & Consulting [online].

Vzhledem ke skutečnosti, že je dovednost čtení velmi důležitým faktorem pro každého jedince, co se týče mnohých oblastí jeho života, je záhodno čtenářství podporovat, a to již od brzkého věku dítěte. V této souvislosti je třeba umět zvolit vhodný druh četby tak, aby dítě dokázala zaujmout a došlo díky ní k vybudování kladného emocionálního vztahu ke knihám a čtení vůbec. Aby mohla být kniha správně vybrána, je třeba uvědomit si (kromě požadavku zvolit knihu přiměřeně věku čtenáře) rovněž, že v rámci čtenářských preferencí existují i značné genderové rozdíly.

Dívky preferují jinou četbu než chlapci. Obecně se uvádí, že čtení se stává spíše ženskou záležitostí, což lze pozorovat již od raného dětského věku. Mezi faktory zapříčiňující tuto skutečnost se řadí např. to, že většinou čtou dětem knihy maminky, rovněž v knihkupectvích a knihovnách častěji pracují ženy.

Základní rozdíly mezi čtenářským chováním dívek a chlapců jsou následující:

Dívky více preferují psychologické příběhy (vztahy mezi lidmi, zvířata, později lásku), chlapci mají rádi akci, napínavé příběhy, pro ně jsou tedy vhodné cestopisy, dobrodružné příběhy z exotických zemí. Jedinou výjimkou, kterou čtou obě pohlaví, je Harry Potter, který je „unisexový“ – je to příběh z internátního prostředí (oblíbené dívkami), velmi napínavý až detektivní (preferují chlapci), řeší se v něm i mezilidské vztahy (opět pro dívky).

Dívky mají rády realistické příběhy, které mají vztah k jejich vlastnímu životu, chtějí lépe pochopit svět kolem sebe. Naopak chlapci mají rádi příběhy mající vztah k jiným světům (sci-fi, exotické země apod.). Např. knihy o holocaustu, nacismu nebo drogách čtou téměř výhradně dívky.

Dívky preferují příběhy s vnitřním dějem, chtějí se vcítit do literárních postav. Kluci čtou věcně, psychologie románových hrdinů je pro ně zajímavá až v pozdějším věku (dospělosti).

Dívky si přečtou i „klučičí“ dobrodružné knihy, kluci ty holčičí nečtou nikdy nebo tajně.

Kluci mají rádi humor, parodii, dívky mají rády realitu.⁹

Jak jsem již uvedla, otázka čtenářství dětí a jejich vztahu ke knihám a čtení vůbec je předmětem mnoha současných odborných studií, přičemž jakousi červenou nití, která se táhne skrze všechny z těchto odborných studií, je nepochybně konstatování, že Čtenářů – „čtenářem rozumíme dítě, které čte pravidelně, alespoň 1-2 krát za týden, přečte alespoň jednu knihu měsíčně a čtení ho baví“¹⁰ – mezi dnešními dětmi ubývá, což je vzhledem k mnoha skutečnostem výrazným problémem, a autoři odborných studií se tudíž snaží zjistit příčiny tohoto poklesu počtu čtenářů a dále především nalézt metody, jak děti opět ke čtení přivést, jak čtení mezi nimi podporovat.

I.2.2 Podpora a rozvoj čtenářství

Rozvíjením čtenářství pomáháme dětem v žákovském věku ke kvalitativně hodnotnějšímu postavení i v dospělosti ve společnosti.

Odborníci na tuto problematiku se shodují, že čtení je u dětí nesmírně důležité, neboť čtenářská gramotnost je důležitá v mnoha oborech. „Čtenářská gramotnost podle Pavlíny Hubalové ovlivňuje prospívání dítěte i v ostatních předmětech. Podívejme se do matematiky na slovní úlohy. [...] Je tu i vlastivěda, příprava referátu. Nejprve si musí žák ujasnit téma své práce a vytvořit si základní představu. Následně vyhledává informace v textu, porovnává a vybírá jen ty důležité. Žák, který nemá tyto dovednosti práce s textem, nemůže vytvořit kvalitní práci.“¹¹ Jak tedy plyne z autorčiných závěrů, čtení je důležité pro rozvoj mnoha schopností, je důležité pro celkový osobnostní rozvoj.

⁹ EHRlichVÁ, K. *Seminář Čtenářství, jeho význam a podpora*. Ikaros [online]. 2007, roč. 11, č. 12. Dostupný na www.ikaros.cz/node/4436

¹⁰ VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. *České děti a čtení*, publikováno v časopise Moderní vyučování, 4/2003, s. 4-5.

¹¹ TĚTHALOVÁ, M. *České děti nečtou. Co s tím uděláme?* Publikováno v časopise Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele, roč. 58, č. 3 (2011), s. 10-11

I.3 Vlivy působící na rozvoj čtenářství

Dle informací ze zdrojů zabývajících se čtenářstvím žáků lze určit tři oblasti s největším vlivem na rozvoj čtenářství:

- 1) Vliv rodiny
- 2) Vliv školy
- 3) Vliv ostatních instrumentů

I.3.1. Vliv rodiny

„Nejsilnějším hráčem dle výzkumu „jak čtou české děti?“ z hlediska možnosti získat dítě pro čtení je rodina, která je pro čtení přibližně dvojnásobně významnější než škola.

Intenzitu čtení dítěte pozitivně stimuluje kvalitní čtenářské zázemí v rodině, celkové rodinné klima z hlediska komunikace a společného trávení času. Rozhodující jsou také socioekonomické charakteristiky rodiny, jako je vyšší vzdělání rodičů, jejich postavení v zaměstnání a vyšší příjem.

Čas, který rodiče věnují společnému čtení s dítětem v jeho raném věku, pozitivně ovlivňuje jeho další čtenářské návyky. 70% dětí, s kterými rodiče četli pravidelně, když byly malé, čtou dnes denně již samostatně.

Čtvrtina rodičů alespoň jednou týdně se svým dítětem o četbě hovoří. To je jeden z faktorů, který silně doprovází a podporuje dětské čtenářství.

Rodinné prostředí je nejdůležitějším z faktorů, které ovlivňují čtenářské aktivity dětí. Rodina vytváří nejpevnější základ čtenářských návyků dítěte, pokud má vlastní předpoklady a je schopna využít dostupných prostředků k tomu, jak dítě ke čtení a knize přivést.

Komunikačně silné čtenářské rodinné prostředí vede dítě ke knize. Součástí rodinných charakteristik zvyšujících pravděpodobnost dětského čtenářství jsou jednoznačně některé kvality: celkové rodinné klima, čtenářské zázemí v rodině a její schopnost otevřít se dětskému světu, dát mu prostor v životě rodiny. V těchto schopnostech, významných pro čtenářství dětí,

*se realizuje především vyšší vzdělanostní, profesní i finanční pozice rodičů. Rodina má výrazně větší vliv na čtení dětí než škola.*¹²

Čtení je intelektuálně velmi náročná aktivita a vyžaduje také vysokou míru soustředění, neboť čtenář musí dešifrovat grafické znaky a správně pochopit jejich význam v jejich vzájemném spojení.

Dnešními hlavními konkurenty čtení jsou pro děti sledování televize a používání počítače. Uvedené aktivity sehrávají v životě dnešních školáků skutečně výraznou roli. Pro dnešní školáky jsou tyto aktivity nedílnou součástí jejich života, a to v takové míře, o které nemohla být u předchozích generací ani řeč.

„Jednoznačný rozdíl z hlediska čtení knih tvoří schopnost rodiny regulovat dítěti čas trávený u televizní obrazovky. Pokud dítě tráví u televize méně času, sleduje ji méně pravidelně. Pokud je jeho volný čas vyplněn jinými smysluplnými aktivitami, dítě také častěji čte. Silně zde působí schopnost rodičů motivovat dítě k jiným aktivním variantám trávení volného času, než je sezení u televize.

*Avšak překvapivým úkazem jsou výsledky studie „Jak čtou české děti“, které ukazují, že vztah čtení a práce s počítačem je u dětí pozitivní. Děti, které pravidelně čtou, jsou děti, které také nadprůměrně pracují s počítačem, a naopak. Obě tato média se v životě dětí doplňují, provázejí. U dětí, které často pracují s počítačem, je velmi pravděpodobné, že také často čtou, přečtou více knih a čtení je baví.*¹³

I.3.2 Vliv školy

„Druhým partnerem, vedle rodiny, pro získání dítěte pro čtení, je škola. Ukazuje se, že škola motivuje dítě především prostřednictvím práce s četbou v hodinách, domácími úkoly a následným zúročením samostatné četby při výuce. Ačkoli je část škol poměrně aktivní

¹² GABAL, I; VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. *Jak čtou české děti?* Gabal - Analysis & Consulting [online].

¹³ GABAL, I; VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. *Jak čtou české děti?* Gabal - Analysis & Consulting [online].

z hlediska práce s knihou, přibližně čtvrtina škol nedává dětem dostatečné podněty ke čtení a ponechává tím nepřímou budování čtenářství na rodině, což je škoda pro děti i pro jejich vztah k výuce a škole.

Pokud škola s dítětem intenzivně pracuje v oblasti čtení z hlediska používání knihy v hodinách, vedení dítěte k četbě i doma, dítě má možnost vytvořit si čtenářské návyky a upevnit čtenářské zájmy, případně překlenout některé nedostatky rodinného zázemí. Ne vždy tak ale škola činí.

Škola tvoří samostatný prvek, který silně a pozitivně ovlivňuje rozvoj dětského čtenářství. Je prokazatelné, že pokud rodina nezvládne úlohu v oblasti motivace dítěte ke čtení, pak ji škola může, i když s menší intenzitou, nahradit. Platí, že vliv školy na vznik a rozvoj dětského čtenářství je ve srovnání s rodinou téměř třetinový, tedy podstatně slabší.¹⁴

„Aby se děti naučily číst, aby se z nich stali čtenáři beletrie i textů naučných, musejí se s rozmanitými texty setkávat přímo ve škole v hojné míře a za okolností, které čtenářství podporují, ne mu brání. Mezi takové podmínky patří mimo jiné: pravidelný, častý a dostatečně dlouhý čas na začtení se; svobodná volba textu; četba celých textů, ne jen úryvků; prostředí naplněné knihami; učitel, který sám čte a o četbě hovoří – slouží jako model čtenáře; vedení debat o knihách a o spontánní reakci na ně a další.

Protože se českému jazyku věnuje obvykle jedna vyučovací hodina denně, je zřejmé, že pro rozvoj všech složek čtenářství nemáme dost prostoru jen v samotné češtině.

Stejně jako v případě klíčových kompetencí i čtenářství by se mělo rozvíjet napříč školou, ve všech vyučovacích předmětech. A ne nahodile, ale cíleně, záměrně, systematicky.¹⁵

„Základní škola je doplňkem, a nikoli hlavním protagonistou dětského čtenářství. Kladný vztah dítěte ke čtenářství má pozitivní vliv na jeho vztah ke škole, výuce a na známky.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ KOŠTÁLOVÁ, H. Čtenářství v celé škole, *Kritické listy*, č. 27 (2007).

Škola však není dostatečně schopna z této možné výhody těžit. Škola je zřejmě více zaměřena na jednosměrný proces výuky než na komunikaci a spolupráci s žáky, např. právě o přečtených knihách. Soudě podle obsahu četby dětí má dnešní základní škola široký prostor pro práci se školní četbou a nemusí spoléhat jen na vlastní četbu dětí.“¹⁶

Je třeba vybudovat v dětech lásku k četbě, tuto aktivitu jim zpříjemnit. Je vhodné často si s dětmi o čtení a postavách z knih povídat a nabízet jim takové knižní tituly, které v nich mohou vyvolat zájem, budou pro ně vhodné, děti se při čtení nebudou nudit. Je tedy především nutné vybrat dítěti odpovídající četbu. Důležitou úlohu pak jistě hraje i tzv. povinná školní četba, a sice její správné pojetí tak, aby byla pro děti nejen přínosná, ale i poutavá, zábavná a příjemná. Je však třeba si uvědomit, že čtení by se děti neměly věnovat pouze v hodinách literatury. „*O. Hausenblas zdůrazňuje, že popsaná situace se musí rychle změnit. Znamená to mimo jiné, že čtenářská gramotnost se nebude ve školách budovat pouze pomocí beletrie, ale zároveň musí být podporováno časné čtení věcné, tedy v jednotlivých učebních předmětech.*“¹⁷

Vzhledem ke skutečnosti, že děti tráví velkou část svého volného času tzv. on-line, připojeny na internetu a mobilní síti, objevují se i tomu odpovídající obdoby tradiční papírové knihy. Jedná se např. o elektronickou knihu, kterou lze číst na obrazovkách počítačů či speciálních čteček. Elektronická kniha spojuje prvky tradičního čtení knihy s výhodami používání počítače, mobilních telefonů či tzv. tabletů, navíc se jedná o velmi moderní záležitost. V elektronické verzi lze již pořídit značné množství kvalitních knižních titulů.

I.3.3 Vliv ostatních instrumentů

Jedná se o iniciativy odborníků a učitelů, např. Klub dětských knihoven, Sukova knihovna, o. s. Kritické myšlení, Česká sekce IBBY a v neposlední řadě také Společnost pro podporu a rozvoj čtenářství (CzechRA).

¹⁶ GABAL, I; VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. *Jak čtou české děti?* Gabal - Analysis & Consulting [online].

¹⁷ GRULICHOVÁ, M. *Ve čtenářské gramotnosti nám "ujíždí vlak"* publikováno v časopise Školství, roč. 17, č. 8 (2009), s. 5

Klub dětských knihoven:

Nejpočetnější odborná sekce sdružuje individuální členy Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) nebo pracovníky knihoven – institucionálních členů SKIP, kteří se zabývají prací s dětským čtenářem formou vzdělávacích a soutěžních aktivit, např.: Noc s Andersenem, hlasování v anketě SUK, projekt Kde končí svět, s pasováním rytířů Řádu krásného slova, soutěž o nejlepší knihovnu pro děti a řada regionálních aktivit.¹⁸

Sukova knihovna:

„Sukova studijní knihovna literatury pro mládež (dále jen Sukova knihovna), je součástí Pedagogické knihovny J. A. Komenského. Sukova knihovna, člen České sekce IBBY, je největší relativně úplnou sbírkou literatury pro děti a mládež vydávané na území naší republiky od konce 18. století po současnost. Vedle dětské literatury v češtině (do r. 1992 i ve slovenštině) jsou v knihovně také české časopisy pro děti a mládež a výběrově česká a zahraniční teoretická literatura tohoto oboru.“¹⁹

O. s. Kritické myšlení:

„Program Čtením a psaním ke kritickému myšlení vyvinulo Consortium for Democratic Pedagogy, jehož členy jsou University of Northern Iowa, Hobart and William Smith Colleges, Orava Association – Projekt Orava, International Reading Association – IRA.“²⁰

Pro program je charakteristické: využití tvořivého přístupu žáků při čtení, psaní a diskusi; změna postavení učitele při výchově zohledněním skutečných studentových zájmů a potřeb; neustálá komunikace mezi učitelem a studenty a mezi studenty navzájem; studentova neustálá reflexe učení a jeho ztotožnění s cíli učení.

¹⁸ <http://www.kdk.munovapaka.cz/>

¹⁹ <http://npmk.cz/node/18>

²⁰ http://www.kritickemysleni.cy/kdojsme_detaily.php

Česká sekce IBBY:

„Společnost přátel knihy pro mládež (dále jen ČS IBBY) je členem Mezinárodního sdružení pro dětskou knihu – International Board on Books for Young People.

Cílem Společnosti je úsilí a péče o vysokou uměleckou a obsahovou úroveň literatury pro děti a mládež a podpora tvorby pro děti a mládež včetně její všestranné propagace.“²¹

Společnost pro podporu a rozvoj čtenářství (CzechRA – Czech Reading Association):

„Tato společnost vznikla v roce 1993. Cílem je podporovat rozvoj čtení a čtenářství na všech úrovních prostřednictvím zapojení co nejširší veřejnosti.

V současné době program aktivit obsahuje přednáškovou činnost, odborné semináře, přípravu odborných publikací, spolupráci na výzkumné činnosti a osvětovou činnost pro rodiče a širší veřejnost.“²²

Závěrem teoretické části mé práce lze konstatovat, že dle zjištění výzkumů čtenářství dochází k poklesu čtenářství u žáků základních škol v naší republice oproti průměru ostatních zemí. K většímu poklesu dochází u žáků základních škol a odborných škol oproti gymnaziím. Dále je třeba říci, že dochází k většímu poklesu čtenářství u chlapců oproti dívkám.

Mám-li hodnotit faktory ovlivňující čtenářství u sledovaných žáků, pak na prvním místě je pozitivní vliv rodiny, poté následuje vliv školy a na dalším místě ovlivňují čtenářství ostatní aktivity uvedené výše.

²¹http://www.ibby.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3%3Astanovy-eske-ibby&catid=2%3Aibby-ceska-sekce&Itemid=2

²² WILDOVÁ, R. Rozvoj čtení a čtenářství v ČR a Společnost CzechRA, *Kritické listy* č. 7 (2002).

II. Empirická část

1. Popis respondentů
2. Výzkumný vzorek
3. Výzkumný nástroj
4. Možnosti podpory čtenářství vyplývající z empirických výsledků dotazníku a polostrukturovaného rozhovoru
5. Analýza výsledků dotazníku
6. Polostrukturovaný rozhovor s učiteli českého jazyka oslovených žáků

II.1 Popis respondentů

Oslovení respondenti byli žáci 8. tříd tří typů škol s různou úrovní:

- a) ZŠ Bělá pod Bezdězem – 68 testovaných žáků, z toho 36 chlapců a 32 dívek
- b) ZŠ Kunratice – 43 testovaných žáků, z toho 24 chlapců a 19 dívek
- c) Osmileté Gymnázium Mladá Boleslav – 61 testovaných žáků, z toho 27 chlapců a 34 dívek

Celkem: 172 testovaných žáků 8. tříd, z toho 87 chlapců a 85 dívek

II.2 Výzkumný vzorek

Pilotáž jsem prováděla již v roce 2011 na ZŠ v Bělé pod Bezdězem, kterou jsem si zvolila také pro tento výzkum. Dotazník jsem rozdala rovněž žákům osmé třídy, byl zcela anonymní. Žáci při vyplňování dotazníku neměli žádné problémy, tedy otázkám porozuměli. Proto jsem se rozhodla výzkumné otázky použít i pro tento výzkum, který jsem rozšířila a dotazníky rozdala místo v jedné ZŠ ve třech odlišných ZŠ.

Vybrala jsem základní školu nacházející se v malém městě (Základní škola Bělá pod Bezdězem), poté základní školu z Prahy (Základní škola Kunratice) a konečně osmileté gymnázium (Gymnázium Mladá Boleslav). Jedná se o tři typově rozdílné školy, a bylo velmi zajímavé zjišťovat, jaký a zda vůbec bude nějaký rozdíl mezi čtenářstvím žáků na běžné základní škole a na osmiletém gymnáziu či na škole pražské a maloměstské, a poté usuzovat na to, čím jsou případné rozdíly způsobeny.

ZŠ Bělá pod Bezdězem je charakteristická přítomností žáků sídlících v blízkém utečeneckém táboře – uprchlický tábor Bělá – Jezová. Jsou to žáci, jejichž rodným jazykem není čeština a kteří si ze své vlasti dovezli jen základní věci nutné pro život, a je málo pravděpodobné, že by s sebou rodiny na útěku vezly obsáhlou knihovnu. Čtení česky psaných knih je tedy pro tyto žáky dosti zatěžující a nedá se předpokládat, že by se stalo oblíbenou volnočasovou aktivitou. Migranti sice netvoří většinu tamních žáků, ale jistě mohou svými odpověďmi výsledek této školy ovlivnit.

Na ZŠ Kunratice je školní vzdělávací program nastaven tak, aby umožňoval osobnostní rozvoj každého žáka ve prospěch jeho osobnostního maxima, aby rozvíjel jeho talent, nadání a zájmy. Tuto školu navštěvují převážně děti z hlavního města Prahy.

Osmileté gymnázium v Mladé Boleslavi jsem pro zadání svého dotazníku zvolila vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o školu vynikající výbornými výsledky svých žáků, resp. studentů, a to v celostátním měřítku. V roce 2011 se tato škola umístila na 6. místě žebříčku škol s nejlepšími maturitními výsledky. Navíc se jedná o osmileté gymnázium, tj. školu tzv. výběrovou, a zajímalo mě srovnání tohoto typu vzdělávací instituce s výše uvedenými základními školami.

Oslovila jsem tedy tři vyučující z daných škol a požádala je, aby mnou připravené dotazníky předložili žákům k vyplnění. Tímto bych chtěla poděkovat za ochotu a vstřícnost Mgr. Pavle Macounové ze ZŠ Bělá pod Bezdězem, MgA. Olze Králové ze ZŠ Kunratice a Mgr. Martinu Herrmannovi z Gymnázia Mladá Boleslav. Uvedení vyučující byli řádně seznámeni s účelem a cílem mého výzkumu a všichni mě ujistili, že se pokusí zajistit, aby žáci vyplnili dotazníky co možná nejzodpovědněji, pravdivě a samostatně. Žákům byl na

vyplnění dotazníků poskytnut čas 30 min., což považuji za adekvátní časový limit, ostatně i daní vyučující takovouto délku poskytnutého času schválili. Všichni dotazovaní žáci byli prostřednictvím vyučujících i samotného dotazníku informováni, k čemu daný dotazník slouží, a zejména o skutečnosti, že se jedná o dotazník anonymní a jeho výsledky nebudou žádným způsobem hodnoceny a klasifikovány. Domnívám se tedy, že jsem zajistila vhodné podmínky pro to, aby byly získány skutečně relevantní odpovědi, které mohu dále zpracovat v této své bakalářské práci.

II.3 Výzkumný nástroj

Pro svůj výzkum jsem si zvolila metodu dotazníku. (viz příloha č. 1). Dotazník byl zcela anonymní a skládal se z 12 otázek.

Dotazník jsem sestavila záměrně z velmi jednoduchých otázek, ale tak, aby měly kýženou vypovídací hodnotu. Pokládané otázky jsem seřadila tak, aby se ty nejnáročnější nevyskytovaly ani na začátku ani na samotném konci dotazníku.

Obsahově jsem otázky nejprve směřovala k samotnému dotazovanému a k jeho vztahu ke knize a čtení. Zajímala mě zejména četnost čtení, tedy jak hodně, resp. málo žáci čtou. Dále jsem se zaměřila na důvody, které vedou dotazovaného k výběru konkrétní knihy, tj. jaký žánr knihy žáci upřednostňují a podle čeho si vůbec konkrétní knihy vybírají. Po těchto úvodních otázkách jsem se pokusila zaměřit se na bezprostřední nejbližší okolí, ve kterém žáci vyrůstají, a sice v souvislosti s tím, zda jsou ze strany okolí k četbě vedeni. Okrajově jsem se dětí dotázala i na tolik diskutovanou povinnou školní četbu. Zajímalo mě rovněž, jak vidí žáci své vrstevníky jakožto čtenáře, zda se vzájemně takto vnímají, zda si o knihách povídají, atd. Povídat si s žáky o knihách a vést je k četbě by samozřejmě měla zejména jejich rodina, proto jsem se na tuto skutečnost rovněž dětí prostřednictvím dotazníku zeptala. Závěrečnou otázkou jsem pak dětem chtěla poskytnout i prostor k vyjádření a samostatnému obsáhlejšímu projevu. Dotázala jsem se dětí na jejich nejoblíbenější knihu, resp. knižního hrdinu. Samozřejmě jsem nečekala, že by žáci odpovědi na tuto otázku popsali

několik stran papíru, ale přesto jsme se těšila, jakých odpovědí se mi dostane, zda ze projeví duše milovníků knih, kteří tuto otázku zodpoví opravdu upřímně a zaníceně, či budou odpovědi žáků strohé a bez zájmu.

Způsob vyhodnocení výsledků odpovědí na dotazník jsem zvolila tak, abych porovнала výsledky žáků ze tří typů škol mezi sebou a abych porovнала výsledky odpovědí chlapců a dívek z těchto tří typů škol. Výsledky jsem hodnotila kvantitativně pomocí procentuálního vyjádření a graficky.

Při vyhodnocení výsledků jsem použila kvantitativní metodu s tím, že jsem jednotlivé odpovědi vyjádřila pomocí číselného a procentuálního určení a zanesla je rovněž do číselných grafů. Jednalo se o dotazník s většinou uzavřených (alternativních) otázek. Výsledky jsem vždy určila celkově, taktéž jednotlivě v posuzovaných školách a dále jsem určovala zvlášť odpovědi dívek a chlapců, a to rovněž celkově i v jednotlivých školách. Z otevřených otázek jsme pak v bakalářské práci uvedla nejzajímavější odpovědi a rovněž takové, které se vyskytly opakovaně.

II.4 Možnosti podpory čtenářství vyplývající z empirických výsledků dotazníku

Empirické výsledky dotazníku v oblasti vlivů na podporu čtenářství se shodují s teoretickými předpoklady uvedenými výše. V první řadě je patrný nepostradatelný vliv rodiny, čtení si s dětmi a následná komunikace rodičů s dětmi o četbě a při výběru knih.

Vliv školy na podporu čtenářství je menší oproti vlivu rodiny. Postoj učitelů českého jazyka k podpoře čtenářství je patrný z výsledků strukturovaného rozhovoru s učiteli českého jazyka dotazovaných žáků. Postoj těchto pedagogů se také shoduje s teoretickými předpoklady uvedenými výše. Učitelé projevují konkrétní snahu k podpoře čtenářství, avšak svůj vliv vidí jako značně omezený oproti vlivu rodičů. Z jejich odpovědí v rozhovoru je

patrně, že nevyužívají některé možnosti podpory čtenářství u žáků, které jsou uvedeny v teoretické části mé práce.

II.5 Analýza výsledků dotazníku

Abych prezentované teoretické závěry týkající se dané problematiky ověřila v praxi, připravila jsem dotazník složený z dvanácti jednoduchých otázek, dle kterých se dá usuzovat na přístup žáků 8. třídy k této aktivitě. Při sestavování dotazníku jsem se zaměřila na pokládání jednoduchých, pokud možno jednoznačných otázek tak, aby žákům nečinilo potíže na tyto otázky pravdivě odpovědět. Samozřejmě jsem musela zvolit otázky přiměřeně věku dotazovaných. Dotazník jsem se dále snažila koncipovat tak, aby z něj bylo možno vyčíst, jaký zájem projevují dotazovaní žáci o čtení knih, o jaký typ knih mají největší zájem, jaký vztah mají k povinné četbě a rovněž, zda jsou schopni stručně popsat svou nejoblíbenější knihu, pokud jde o její obsah či hlavní postavu.

Ve svém výzkumu jsem předně vycházela z předpokladu, že v dnešní době existují mnohem populárnější volnočasové aktivity, než je klasické a tradiční čtení knih, a proto jsem očekávala, že zájem o tuto činnost nebude mezi žáky příliš vysoký. Navíc, jak jsem již uvedla výše, je v poslední době toto téma poměrně často veřejně diskutováno a v médiích se objevila celá řada odborných i laických vyjádření, ze kterých je patrné, že zájem o čtení mezi dnešními dětmi klesá, a to vzhledem k mnoha faktorům, o nichž bude pojednáno dále.

Z odpovědí na zadané otázky jsem poté chtěla vyvodit závěr o postavení knih v dnešní době jakožto předmětu zájmu žáků základních škol, jinými slovy zjistit, zda je čtení knih mezi žáky oblíbené, či nikoliv, s tím, že z jednotlivých odpovědí na otázky v dotazníku je dále možno zjistit celou řadu dalších skutečností týkajících se vztahu dotazovaných žáků ke knihám a čtení vůbec.

Všem testovaným dětem, resp. žákům, jsem pomocí výše uvedených pedagogů poskytla k vyplnění následující dotazník.

Dotazník tvoří přílohu č. 1 této bakalářské práce.

Otázka č. 1: „Jak často si čteš?“

ZŠ Bělá pod Bezdězem

Tuto školu jsem vybrala pro svůj průzkum proto, že jsem tam absolvovala základní školní docházku. Díky tomu dobře znám vlivy, které tam na žáky působí, a mohu tedy školu dobře charakterizovat a popsat její specifika.

V odpovědi na otázku č. 1 „Jak často si čteš?“ se zrcadlí charakteristika naší uspěchané doby zahlcené informacemi. Také vliv faktu, zda čtou rodiče, je neoddiskutovatelný. Pokud žák považuje čtení knih za běžnou součást denního režimu, pak rozhodně po knize často sáhne. Z odpovědí respondentů je jasné, že většina žáků se často věnuje jiným lákavým aktivitám, které nevyžadují soustředění tak jako četba. Celkem 56 % dotazovaných žáků v odpovědi uvedlo, že čtou alespoň jeden den v týdnu. Dalších 20 % žáků napsalo, že čtou 2-3 dny v týdnu, a konečně 24 % respondentů uvedlo, že čtou více než 3 dny v týdnu. Potvrdil se můj původní předpoklad, že dívky jsou v tomto věku zodpovědnější a jaksí dospělejší. Ve skupině žáků, kteří čtou velmi málo (0-1 den), převládali chlapci. Z celkového počtu dotázaných žáků na ZŠ Bělá pod Bezdězem činilo procentuální zastoupení chlapců 69 % a děvčat 41 %. Ve skupině žáků, kteří čtou 2-3 dny v týdnu, činilo zastoupení chlapců 8 % a děvčat 34 %. Ve skupině „dobrých“ čtenářů byl podíl chlapců a dívek dosti vyrovnaný (22 % a 25 %).

ZŠ Kunratice

Druhou školou, kde jsem rozdala své dotazníky, byla ZŠ Kunratice, kterou jsem v rámci svého vysokoškolského studia navštívila v rámci školní praxe před dvěma lety. Jedná se o základní školu inovativní.

ZŠ Kunratice jsem si vybrala zejména díky doporučení vedoucí mé bakalářské práce, ale také, abych zjistila, zda se pražští žáci, co se týče čtení, liší od dětí pocházejících z malého města, případně vesnice.

Na 1. otázku z mého dotazníku, tj. „Jak často si čteš?“, odpověděli tamní žáci následovně.

Největší procento z nich (39 %) odpovědělo, že si během týdne vůbec nečte, nebo čte pouze 1krát v týdnu. 33 % žáků uvedlo, že se čtení věnují více než 3 dny v týdnu a poslední možnou odpověď, tedy 2-3 dny v týdnu, zvolilo 28 % žáků.

Nebylo pro mě vzhledem k teoretickým poznatkům překvapivé, že většina žáků odpověděla, že téměř nečte. Odborná literatura na tuto skutečnost již delší dobu poukazuje a odpovědi dotazovaných žáků ze ZŠ Kunratice to jen potvrdily. Je velmi zajímavé zabývat se příčinami tohoto jevu, jakož i jeho důsledky.

Naprosto souhlasím s tím, že hlavní příčinou poklesu zájmu o čtení knih je rozvoj médií a s tím spojená výrazná změna ve volnočasových aktivitách. Dnešní žáci tíhnou převážně ke sledování televize a užívání počítače (internet, hry apod.), čtení je ve srovnání s těmito činnostmi náročnější, a není mezi žáky daného věku zdaleka tolik populární. Žáci ho proto příliš nevyhledávají. Oproti tomu překvapivé pro mě bylo zjištění, že žáci jako druhou nejčastější odpověď volily bod c), tedy že během týdne čtou více než tři dny.

Předpokládala jsem totiž, že tato odpověď bude procentuálně nejméně zastoupená. Výsledek tedy ukazuje, že stále existují opravdoví milovníci knih, kteří čtou hodně a pravidelně, a kniha tak zřejmě k jejich životu neodmyslitelně patří. Zároveň se domnívám, že pokud žák čte tak často, čtení ho nutně musí bavit, jinak by se této činnosti tak nevěnoval. Jedním z faktorů zapříčiňujících tak vysoké procento čtenářů však bude jistě i povinná četba, která je v dotazovaných třídách na ZŠ Kunratice zavedena. V každém případě mě odpověď na 1. otázku mile překvapila. Vzhledem ke skutečnosti, že se čtenářství u žáků ZŠ liší (dle odborných názorů) u dívek a chlapců, i já jsem dotazníky takto diferencovala. Podle mých předpokladů se v odpovědích potvrdilo, že chlapci v tomto věku čtou méně. Téměř polovina z nich (46 %) zvolila odpověď, že nečte vůbec, případně pouhý jeden den v týdnu. Druhou

nejčastější odpovědí však, stejně jako v celkovém průměru, byla odpověď označující tři a více dní v týdnu. Odpovědi dívek se rozložily téměř shodně do všech tří možností, s tím, že o nepatrné procento převládala odpověď b), tj. že dotyčná čte 2-3 dny v týdnu. Mohu tedy shrnout, že rozdíl mezi děvčaty a chlapci byl poměrně značný, co se týče naprostých „nečtenářů“. Uvedený výsledek zcela koresponduje se závěry odborníků, kteří se shodují na tom, že dívky ve školním věku jsou většími čtenářkami, přičemž jedním z faktorů je i jejich pečlivější přístup ke školním povinnostem a větší úcta k autoritám vyučujících. Dívky tedy ve větší míře plní školní zadání, jakým je i již zmíněná povinná četba.

Gymnázium Mladá Boleslav

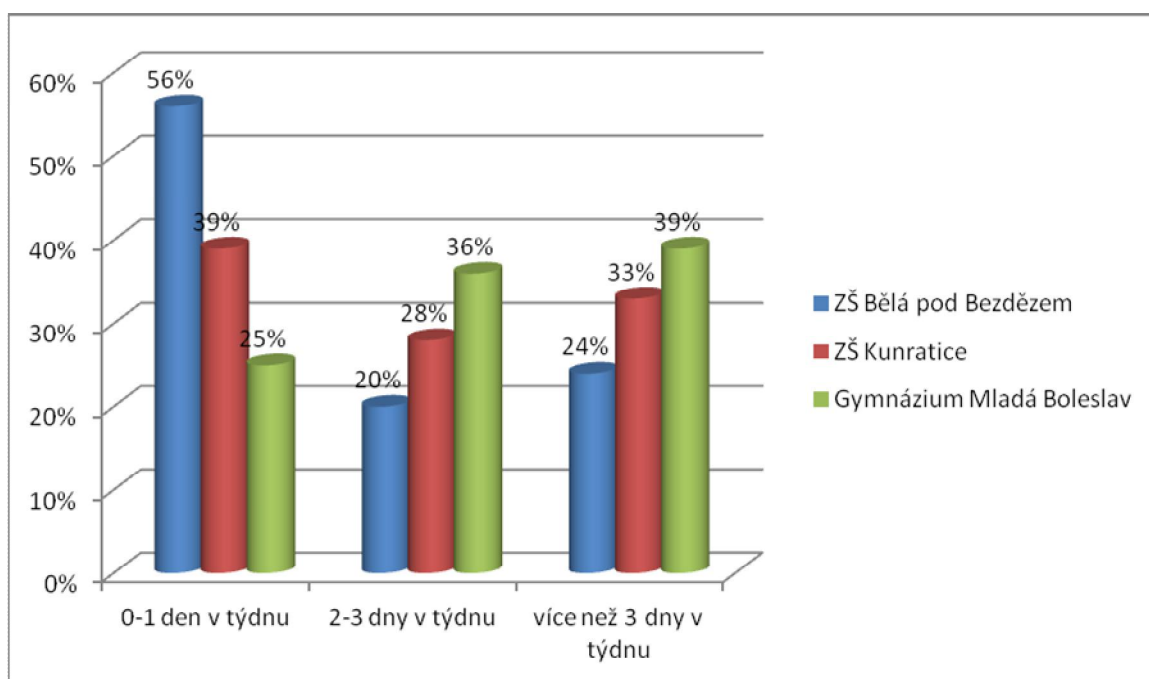
Po vyhodnocení odpovědí na otázky dotazníku se potvrdil můj původní předpoklad, že se přístup k četbě na této škole bude odlišovat od přístupu žáků na základních školách.

Na první otázku dotazníku odpovědělo 25 % respondentů, že čtou 0-1 den v týdnu. Silnější procentuální zastoupení pak měla odpověď 2-3 dny v týdnu (35 %). Odpovědi dívek a chlapců se nejvíce lišily u možnosti četby 2-3 dny v týdnu, kdy tuto odpověď označilo 26 % chlapců a 37 % dívek. Tzv. „nečtenářů“ se tedy na osmiletém gymnáziu objevilo ze všech dotazovaných škol nejméně a musím se přiznat, že jsme takový výsledek předpokládala, neboť uvedená škola má výborné reference a prokazatelné výsledky. Jako v obou výše uvedených případech, i zde se dívky projevily jako větší čtenářky než chlapci, přičemž mám za to, že příčiny tohoto jevu jsou u všech testovaných škol zásadně shodné.

Tabulka č. 1 – Otázka č. 1, rozdíly mezi třemi typy škol

Otázka č. 1 – Jak často si čteš?	0-1 den v týdnu	2-3 dny v týdnu	více než 3 dny v týdnu
ZŠ Bělá pod Bezdězem	56 %	20 %	24 %
ZŠ Kunratice	39 %	28 %	33 %
Gymnázium Mladá Boleslav	25 %	36 %	39 %

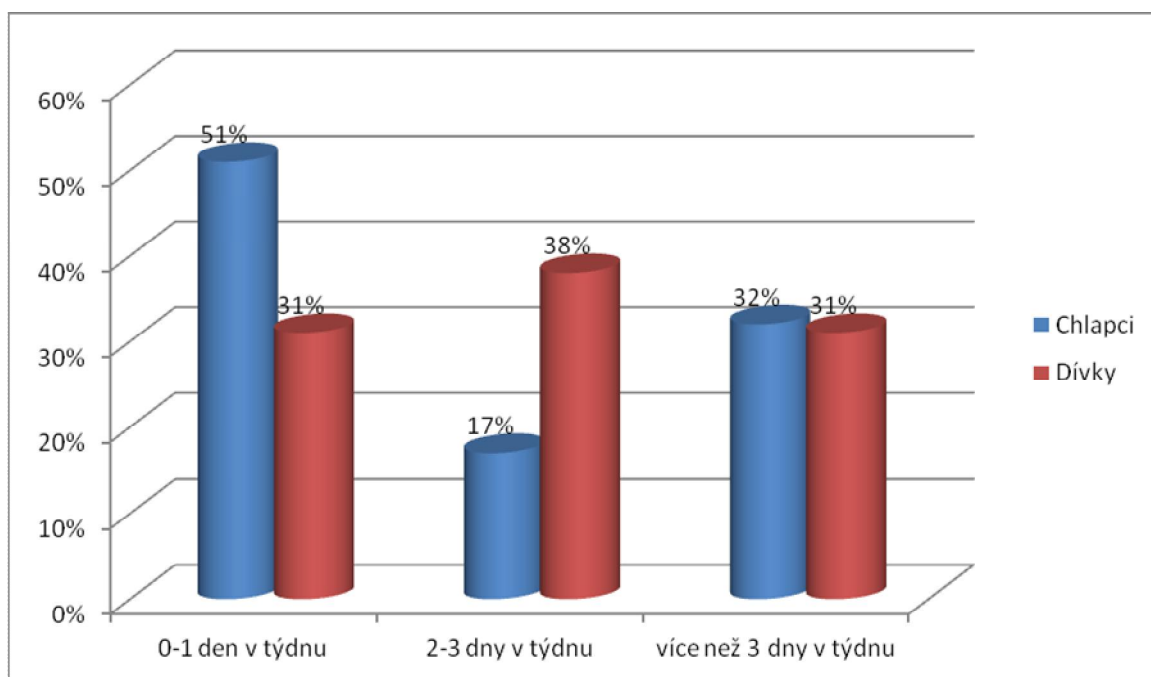
Graf č. 1 – Grafické znázornění otázky č. 1

Tabulka č. 2 – Otázka č. 1, rozdíly mezi chlapci a dívkami

Otázka č. 1 – Jak často si čteš?	0-1 den v týdnu	2-3 dny v týdnu	Více než 3 dny v týdnu
Chlapci	51 %	17 %	32 %
Dívky	31 %	38 %	31 %

Graf č. 2 – Grafické znázornění otázky č. 1

Otázka č. 2: „Jak dlouho si čteš?“

ZŠ Bělá pod Bezdězem

Na tuto otázku nejvíce dotazovaných (41 %) odpovědělo, že čtou 16-60 minut. Toto množství lze hodnotit pozitivně, protože z těchto dětí se postupem času mohou stát náruživí čtenáři. Fakt, že v době, kdy na žáka působí tolik lákavých aktivit, jako je například sledování televize, počítač a další, usedne žák, byť jen na 15 minut ke knize, lze hodnotit velmi kladně.

Celkem 22 % dětí čte více než 60 minut. Zde již lze opravdu hovořit o zálibě.

Zbylých 37 % dotazovaných nevěnuje čtení čas vůbec, či maximálně 15 minut. Zde by měla pozitivně zapůsobit škola a pochopitelně rodina. Vždyť čtení pomáhá žáku rozšiřovat si slovní zásobu i všeobecně se vzdělávat.

Při porovnání doby, kterou tráví nad knihou chlapci a dívky, jsem zjistila, že děvčata tráví nad knihou všeobecně více času. Ve skupině čtenářů, kteří čtou jen 0-15 minut denně,

byl jejich podíl pouhých 22 %, zatímco chlapců bylo 50 %. Ve skupině žáků, kteří čtou 16-60 minut, byl rozdíl mezi chlapci (39 %) a děvčaty (44 %) malý, ale mezi respondenty, kteří čtou více než 60 minut, děvčata jasně převládala (34 %) oproti chlapcům (11 %). Výsledky ukázaly pozitivnější přístup dívek ke čtení, což je ovšem možno z velké části přičítat věku dotazovaných. Mile mě překvapil počet žáků, kteří se čtení věnují více než 1 hod. denně, předpokládala jsme totiž, že toto procento bude výrazně nižší.

ZŠ Kunratice

Většina dotazovaných (63 %) z inovativní školy v Kunraticích odpověděla, že si čte 16-60 minut denně. Takto odpovědělo 54 % chlapců a 74 % dívek.

Nejméně respondentů (14 %), a to chlapci 13 % a dívky 15 %, označilo možnost, že čtou více než 60 minut.

Možnost, že čtou 0-15 minut denně, pak označilo 23 % dětí. Z toho 33 % chlapců a 11% dívek.

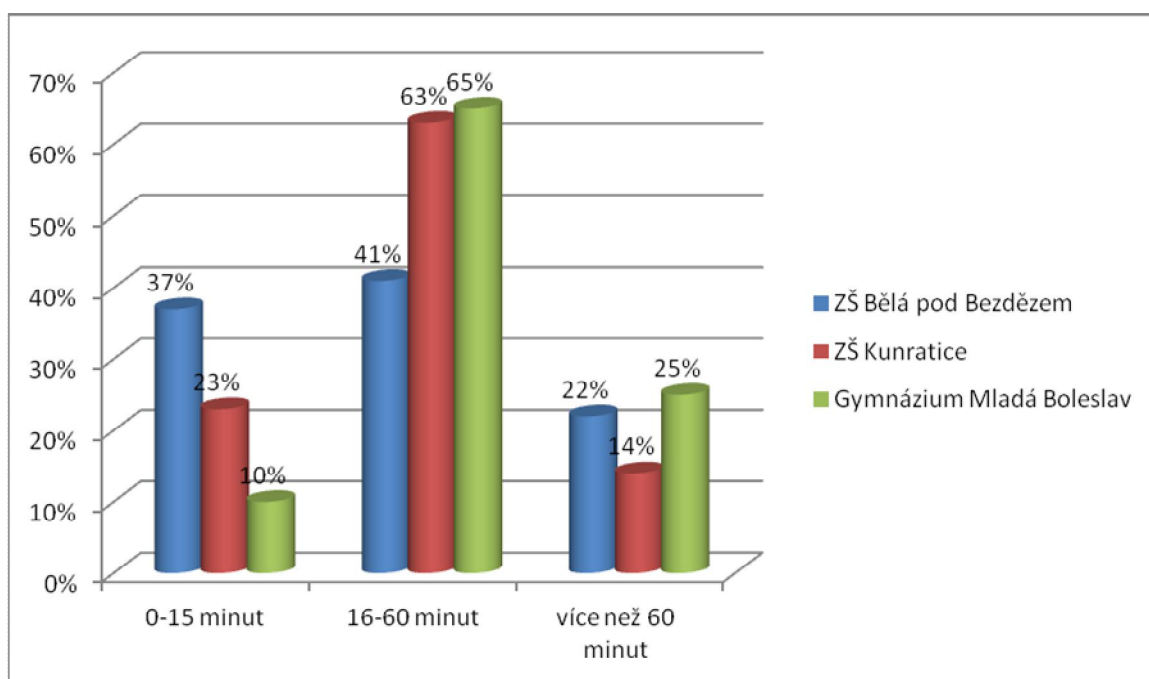
Uvedené odpovědi mě nijak nepřekvapily, předpokládala jsem takový výsledek. Opět se však ukázalo, že žáci na ZŠ Kunratice mají ke čtení blíže než žáci ze základní školy na malém městě.

Gymnázium Mladá Boleslav

Na gymnáziu v Mladé Boleslavi rovněž většina dotazovaných uvedla, že čtou 16-60 minut (65 %), a to chlapci i dívky ve vzácné shodě (67 % ku 65 %). Na rozdíl od školy v Kunraticích však čtení 0-15 minut uvedlo jen 10 % tázaných, z čehož bylo 7 % chlapců a 12 % dívek. Čtení po dobu více než 60 minut uvedlo do dotazníku dokonce 25 % žáků. Podíl chlapců a dívek se mnoho nelišil. U hochů činilo procento respondentů 29 % a u děvčat 23 %. Osmileté gymnázium tedy opět v této otázce drží prim co do množství neaktivnějších čtenářů.

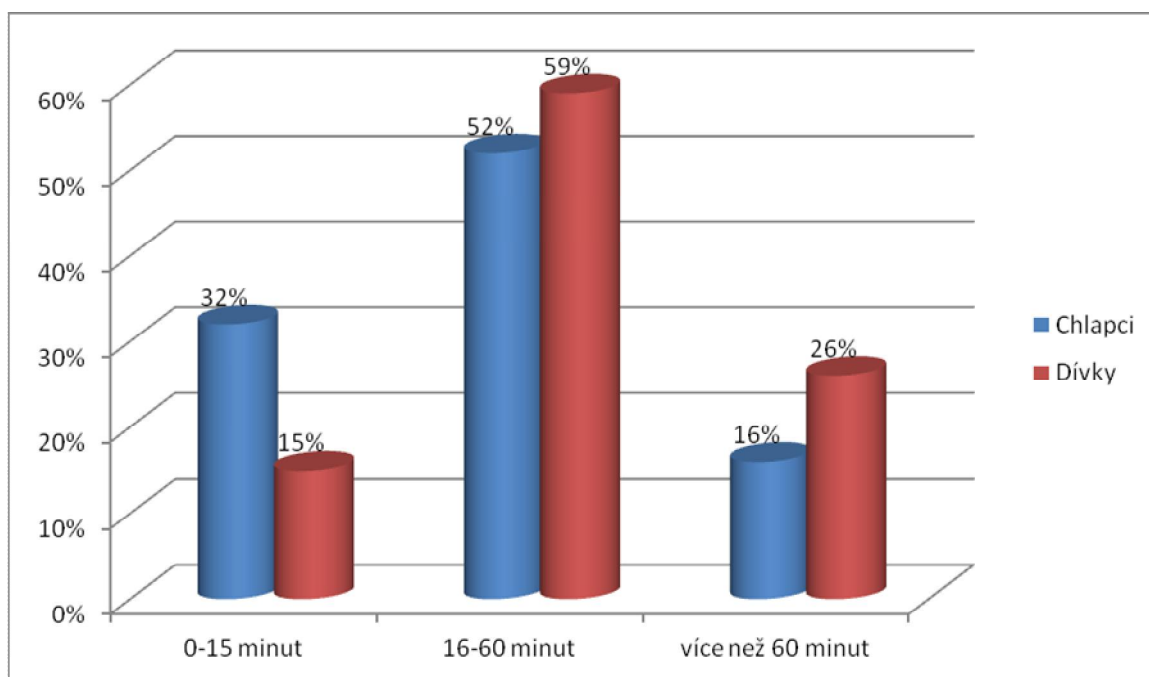
Tabulka č. 3 – Otázka č. 2, rozdíl mezi třemi typy škol

Otázka č. 2 – Jak dlouho si čteš?	0-15 minut	16-60 minut	více než 60 minut
ZŠ Bělá pod Bezdězem	37 %	41 %	22 %
ZŠ Kunratice	23 %	63 %	14 %
Gymnázium Mladá Boleslav	10 %	65 %	25 %

Graf č. 3 – Grafické znázornění otázky č. 2**Tabulka 4 – Otázka č. 2, rozdíl mezi chlapci a dívkami**

Otázka č. 2 – Jak dlouho si čteš?	0-15 minut	16-60 minut	více než 60 minut
Chlapci	32 %	52 %	16 %
Dívky	15 %	59 %	26 %

Graf č. 4 – Otázka č. 2: Jak dlouho si čteš? Chlapci a dívky

Otázka č. 3: „Podle čeho si knihu vybíráš?“

Žáci měli volbu mezi doporučením od kamaráda, rodičů nebo učitele. Dále z jiného důvodu, pod čímž je možno si představit výběr dle vlastní iniciativy žáka, tedy dle jeho zájmů.

Všechny hodnocené skupiny výrazně preferují výběr knihy dle vlastní iniciativy a staví tuto možnost na prvé místo. V celkovém hodnocení všech žáků je tato skutečnost vyjádřena hodnotou 59 %. Přičemž u jednotlivých škol a chlapců a dívek tato varianta dosahuje od 47 % v případě Gymnázia Mladá Boleslav do 81% u chlapců ze školy v Bělé pod Bezdězem.

Z tohoto výsledného hodnocení vybočují chlapci z Gymnázia Mladá Boleslav, kteří variantu výběru knihy dle vlastní iniciativy uvedly s 37 % až na druhém místě za variantou doporučení od kamarádů.

Jako druhá nejpreferovanější varianta u všech žáků mimo chlapců z Gymnázia Mladá Boleslav byla uváděna varianta výběru dle doporučení kamarádů. V celkovém hodnocení všech žáků je tato skutečnost vyjádřena hodnotou 30 %. Hodnota u jednotlivých kategorií kolísá mezi 11 % u chlapců ze ZŠ v Bělé pod Bezdězem až po 42 % u dívek ZŠ z Kunratic.

Z tohoto hodnocení pochopitelně vybočují výsledky chlapců z Gymnázia Mladá Boleslav, kteří s 48 % uvedli tuto variantu na prvé místo. Tyto odlišné výsledky si vysvětlují větší soudržností chlapců této třídy. Předpokládám, že spolu tráví více volného času a více diskutují své poznatky a zkušenosti.

Třetí a čtvrtou příčku obsadily odpovědi: výběr na doporučení učitele se 7 % a výběr na doporučení rodičů se 4 %.

Vzhledem ke střídavým výsledkům těchto variant uvedených v předchozím odstavci u jednotlivých skupin žáků a k nízkým rozptylům jednotlivých hodnot u těchto skupin je rozdíl mezi těmito variantami statisticky nevýznamný.

Uvedené výsledky vypovídají v první řadě o již značné duševní samostatnosti žáků tohoto věku. Žáci mají již své zájmy a preference, které si chtějí samostatně prohlubovat a rozšiřovat. Výsledky svědčí o upřednostňování individuálního přístupu k novým podnětům a vědomostem oproti přístupu skupinovému, například na doporučení učitelů. Výsledky též vypovídají něco o vztahu žáků této věkové skupiny ke svým rodičům a učitelům, tedy k dospělým. Domnívám se, že většina žáků je ve stádiu revolty proti názorům dospělých.

Výsledky hovoří o snaze žáků této věkové skupiny o osamostatnění a hledání vlastních cest a vlastních způsobů řešení problémů. V tomto ohledu vnímám výsledné hodnoty jako pozitivní.

Z pohledu výchovného působení rodičů a školy ovšem výsledky nelze hodnotit zcela pozitivně. Propastný procentuální rozdíl mezi jednotlivými variantami výběru knih v neprospěch doporučení učitelů a rodičů může vypovídat o ne příliš kvalitním fungování rodičů a školy. Domnívám se, že učitelé podlehli všeobecnému zevšeobecňujícímu trendu o nevychovanosti a neposlušnosti žáků. Nesnaží se dostatečně porozumět této věkové skupině žáků a nedaří se jim zaujmout jejich pozornost a získat si jejich důvěru. Přičemž vycházím

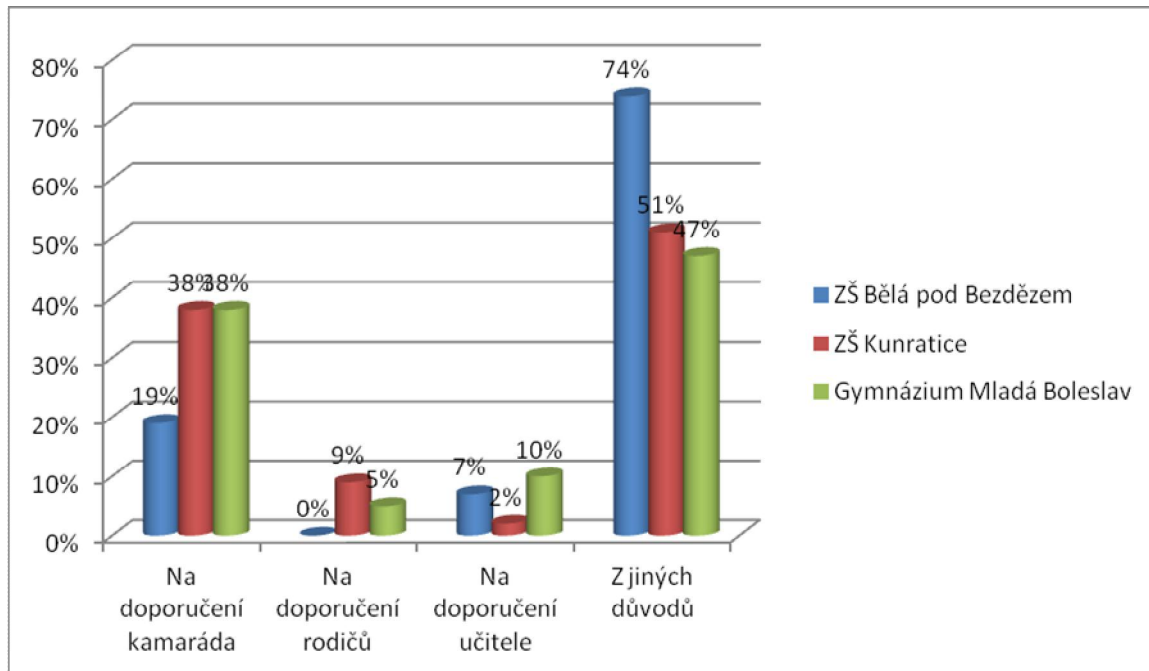
z předpokladu, že mnohdy je chování některých žáků za hranicí slušnosti a zvladatelnosti.

V případě rodičů hovoří výsledky v obdobném duchu, kdy rodiče v současné uspěchané době mají na děti podstatně méně volného času.

Tabulka č. 5 – Otázka č. 3, rozdíly mezi třemi typy škol

Otázka č. 3 – Podle čeho si knihu vybíráš?	Na doporučení kamaráda	na doporučení rodičů	na doporučení učitele	z jiných důvodů
ZŠ Bělá pod Bezdězem	19 %	0 %	7 %	74 %
ZŠ Kunratice	38 %	9 %	2 %	51 %
Gymnázium Mladá Boleslav	38 %	5 %	10 %	47 %

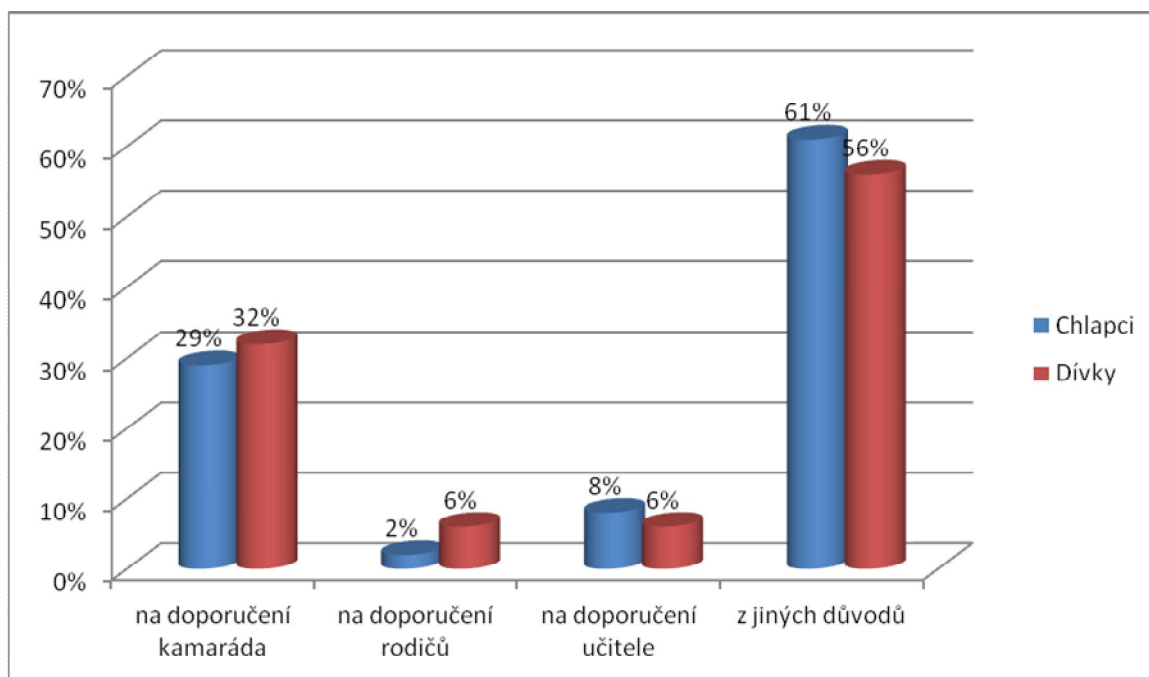
Graf č. 5 – Grafické znázornění otázky č. 3

Tabulka č. 6 – Otázka č. 3, rozdíl mezi chlapci a dívkami

Otázka č. 3 – Podle čeho si knihu vybíráš?	Na doporučení kamaráda	Na doporučení rodičů	Na doporučení učitele	Z jiných důvodů
Chlapci	29 %	2 %	8 %	61 %
Dívky	32 %	6 %	6 %	56 %

Graf č. 6 – Grafické znázornění otázky č. 3

Otázka č. 4: „Jaký žánr knih upřednostňuješ?“

ZŠ Bělá pod Bezdězem

V odpovědi na tuto otázku se ukázalo, že v ZŠ Bělá pod Bezdězem je pro žáky tohoto věku nejpřitažlivější dobrodružná a romantická literatura. Dobrodružnou literaturu volilo 21 % dotázaných a romantickou 18 %. Oblíbené jsou i knihy historické (15 %) a žánr sci-fi

(15 %). Encyklopedie by pro četbu zvolilo 5 % tázaných a odbornou literaturu jen 2 %. Celých 21 % respondentů uvedlo, že čtou jiné žánry.

Při porovnání preferencí děvčat a chlapců se potvrdil původní předpoklad, že děvčata, která se navíc nacházejí právě ve věku pubescence, budou upřednostňovat knihy romantické (41 %) a chlapci je díky svému naturelu číst nebudou (0 %). Čtení historických knih se věnují obě pohlaví příležitostně stejně. Je tu mírná převaha preferencí u chlapců, z nichž se věnuje tomuto žánru 17 %, zatímco děvčat 13 %. Tato vyrovnanost je dána tím, že v historických románech si děvčata najdou svoji romantiku a chlapci zde objeví své oblíbené siláky a hrdiny „bez bázně a hany“. U žánru sci-fi převládali čtenáři nad čtenářkami v poměru 19 % ku 9 %. Odborná literatura byla čtena oběma pohlavími stejně (3 %). Chlapci v Bělé pod Bezdězem četli častěji encyklopedie (14 %). Žádná z dívek neuvedla, že encyklopedie čte. Překvapilo mě, že dobrodružnou literaturu dle výsledků dotazníku čte více dívek (31 %) než chlapců (11 %). Tato zvláštnost pravděpodobně vyplynula z toho, že nadpoloviční většina chlapců zde neuvedla žádnou odpověď.

ZŠ Kunratice a Gymnázium Mladá Boleslav

Žáci ze školy v Kunraticích odpověděli na tuto otázku následovně. Nejčtenější byla dle respondentů literatura dobrodružná. O něco méně čteny byly knihy romantické a jiné. Ke čtení odborné literatury a encyklopedií se nepřihlásil nikdo. Na gymnáziu v Mladé Boleslavi téměř polovina dotázaných (49 %) odpověděla, že čte knihy dobrodružné. Zajímavé bylo zjištění, že žáci z výběrové školy v Mladé Boleslavi čtou stejnou měrou knihy historické, romantické i sci-fi. Ve všech případech šlo o 11 % dotázaných. Nikdo neodpověděl, že by četl knihy odborné a encyklopedie, stejně jako v ZŠ Kunratice.

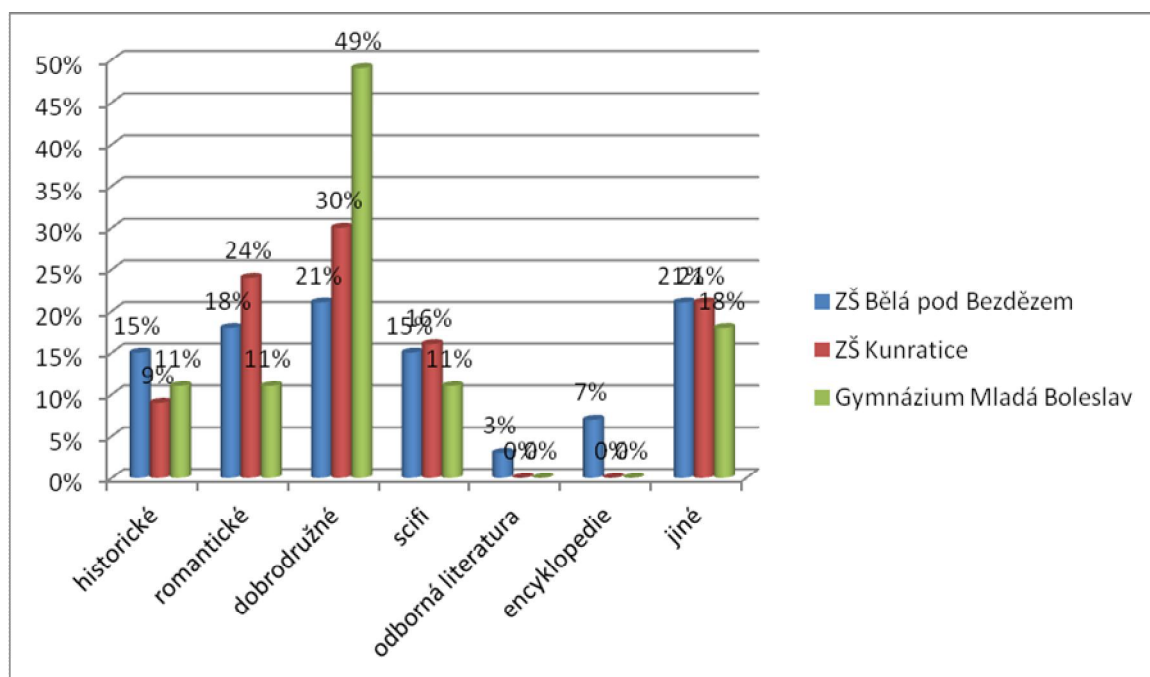
Při porovnání preferencí různé literatury se ve škole ke čtení romantických knih přihlásila v Kunraticích nadpoloviční většina dívek (53 %) a žádní chlapci (0 %), ale na gymnáziu v Mladé Boleslavi tuto literaturu četlo pouze 15 % dívek a nezvykle 7 % chlapců. Stejně jako v kunratické škole, byla i v Mladé Boleslavi jako nejoblíbenější jak mezi chlapci,

tak mezi dívkami uvedena literatura dobrodružná, přičemž byla na obou školách preferována o něco více chlapci. Knihy sci-fi v Kunraticích četli pouze chlapci (29 %) a v Mladé Boleslavi byla oblíbenost této literatury u obou pohlaví přibližně stejná. Výsledky vypovídají o skutečnosti, že žáci tohoto věku preferují jiné knižní žánry podle svého pohlaví. Dívky preferují knihy romantické a chlapci nejvíce knihy dobrodružné. Bližší vyjádření k této problematice pak uvádím v závěrečné části své bakalářské práce.

Tabulka č. 7 – Otázka č. 4, rozdíly mezi třemi typy škol

Otázka č. 4 – Jaké žánry knih upřednostňuješ?	Historické	Romantické	Dobrodružné	Sci-fi	Odborná literatura	Encyklopedie	Jiné
ZŠ Bělá pod Bezdězem	15 %	18 %	21 %	15 %	3 %	7 %	21 %
ZŠ Kunratice	9 %	24 %	30 %	16 %	0 %	0 %	21 %
Gymnázium Mladá Boleslav	11 %	11 %	49 %	11 %	0 %	0 %	18 %

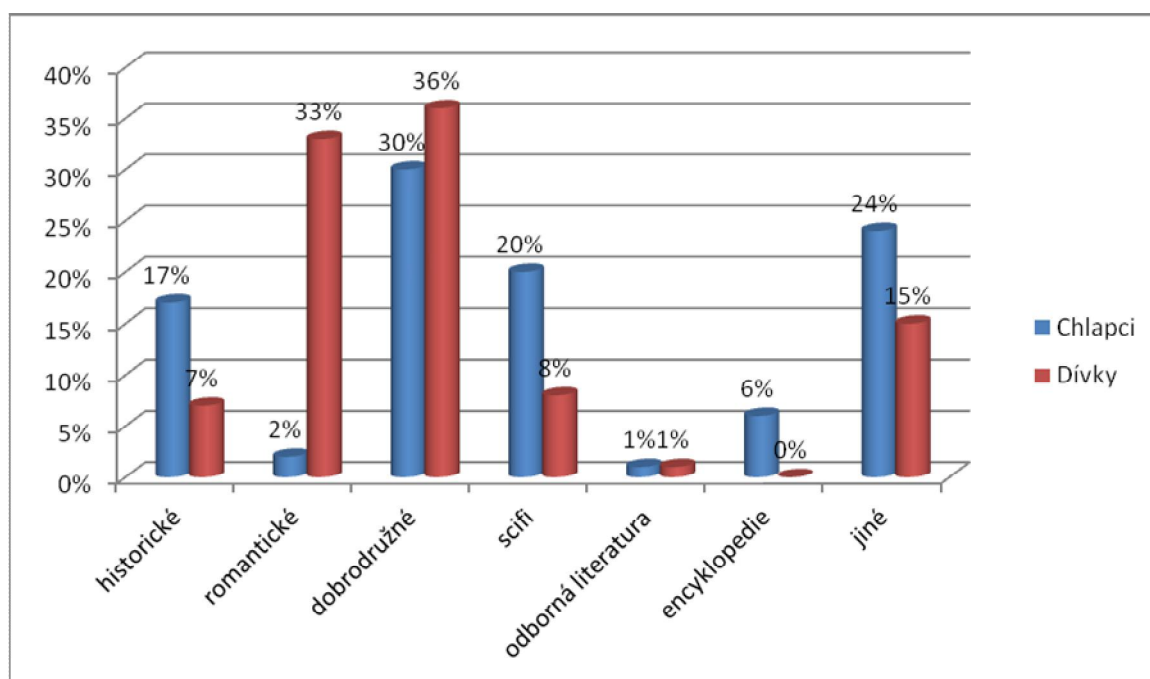
Graf č. 7 – Grafické znázornění otázky č. 4

Tabulka č. 8 – Otázka č. 4, rozdíl mezi chlapci a dívkami

Otázka č. 4 – Jaké žánry knih upřednostňuješ?	Historické	Romantické	Dobrodružné	Sci-fi	Odborná literatura	Encyklopedie	Jiné
Chlapci	17 %	2 %	30 %	20 %	1 %	6 %	24 %
Dívky	7 %	33 %	36 %	8 %	1 %	0 %	15 %

Graf č. 8 – Grafické znázornění otázky č. 4

Otázka č. 5: „Přiřaď k následujícím aktivitám známku jako ve škole, podle toho, co tě nejvíce baví (žádná známka se nesmí opakovat).“

Žáci měli ohodnotit pořadí svých zájmů, konkrétně mezi čtením, internetem, kamarády, učením a sportem. Hodnocení probíhalo klasifikací od 1 do 5, přičemž byl použit školní systém: 1 – nejoblíbenější, 5 – nejméně oblíbený.

Jako nejoblíbenější činnost u většiny hodnocených skupin, s pořadím 1 a značným rozdílem v hodnotě známek mezi dalším pořadím, byl uváděn pobyt s kamarády. Tento

výsledek hodnotím velmi pozitivně, neboť svědčí o upřednostnění nejpřirozenějšího způsobu dětské zábavy. Výsledek popírá domněnky některých dospělých o tom, že děti přestávají žít běžným životem a utíkají se pouze k virtuální realitě pomocí připojení k internetu.

Výjimkou v tomto hodnocení je vyjádření chlapců ze Základní školy v Bělé pod Bezdězem. Ti pouze nepatrným rozdílem známkou 1,7 upřednostnili zábavu na internetu oproti pobytu s kamarády hodnocenému známkou 1,9. Dívky z této školy sice uvedly jako nejoblíbenější druh činnosti pobyt s kamarády (ohodnoceno známkou 1,7), pobyt na internetu však zařadily na druhou pozici jen s nepatrným rozdílem (známkou 2,1). Důvod tohoto hodnocení spatřuji v tom, že mezi žáky školy v Bělé pod Bezdězem jsou i děti migrantů z jiných zemí. Tito pochopitelně teprve hledají kamarády u svých nových vrstevníků a více se utíkají k připojení na internet. Pomocí internetu jistě též udržují kontakty se svými dřívějšími příbuznými a kamarády.

Na druhém místě oblíbenosti, s již zmíněnou výjimkou, se ve školách v Mladé Boleslavi i v Kunraticích umístila u dívek i chlapců sportovní činnost. Tato skutečnost je opět veskrze pozitivní. S tímto výsledkem by měli být seznámeni všichni političtí a pedagogičtí činitelé na komunální i centrální úrovni. Výsledek svědčí o velkém zájmu dětí tohoto věku žít zdravě a sportovat. Odpovědní činitelé by toto měli vzít do úvahy a okamžitě prosazovat budování hřišť, parků a míst, kde by se žáci mohli této činnosti věnovat. Nemusím zmiňovat, že tato oblast veřejného života je u nás značně omezena nedostatkem přístupných sportovišť a hřišť. S jejich úbytkem navíc dochází k finanční nedostupnosti zbylých sportovních zázemí. Zmíněný výsledek ukazuje i nový pohled na skutečnost zhoršující se fyzické zdatnosti dětí.

Třetí nejoblíbenější činností je pro žáky školy v Mladé Boleslavi a Kunraticích surfování na internetu. Netýká se to dívek ze školy v Kunraticích, jelikož ty raději čtou. Tato informace je pochopitelná s ohledem na množství informací, které internet skýtá. V neposlední řadě nabízí internet přímou komunikaci i mezi více účastníky, což je pro tyto žáky velice lákavé a zábavné. Žáci z Bělé pod Bezdězem zařadili na třetí příčku oblíbených činností sportovní činnost, což je zdůvodněno v předešlém odstavci nutností dětí z utečeneckých rodin častěji pobývat na internetu.

Čtení se umístilo v pořadí oblíbenosti u všech žáků s výjimkou dívek ze školy v Kunraticích (třetí místo) na předposledním čtvrtém místě. Toto umístění vnímám jako odpovídající v kontextu nabízených činností. Toto umístění kopíruje stávající možnosti a potřeby školních dětí. Mohu pouze doufat, že většina žáků nalezne a zvolí kvalitní četbu. V přehršli dnešní nabídky, kdy na pultech knihkupectví leží vedle sebe bez rozlišení kvalitní autoři a bezcenný knižní brak, by bylo dobré zamyslet se nad způsobem nabídky knižních titulů. V případě, že žáci nečtou knižní kritiky v literárních časopisech, je zcela nemožné se v knižní nabídce orientovat. Zde spatřuji velkou možnost pedagogů českého jazyka na školách všech stupňů a kategorií sledovat knižní tituly a provádět jejich hodnocení. Tato hodnocení pak pravidelně zveřejňovat a zpřístupňovat svým žákům. Domnívám se, že tato činnost by přinesla značné zlepšení kvality čtené literatury a tím by podpořila duševní růst žáků správným směrem.

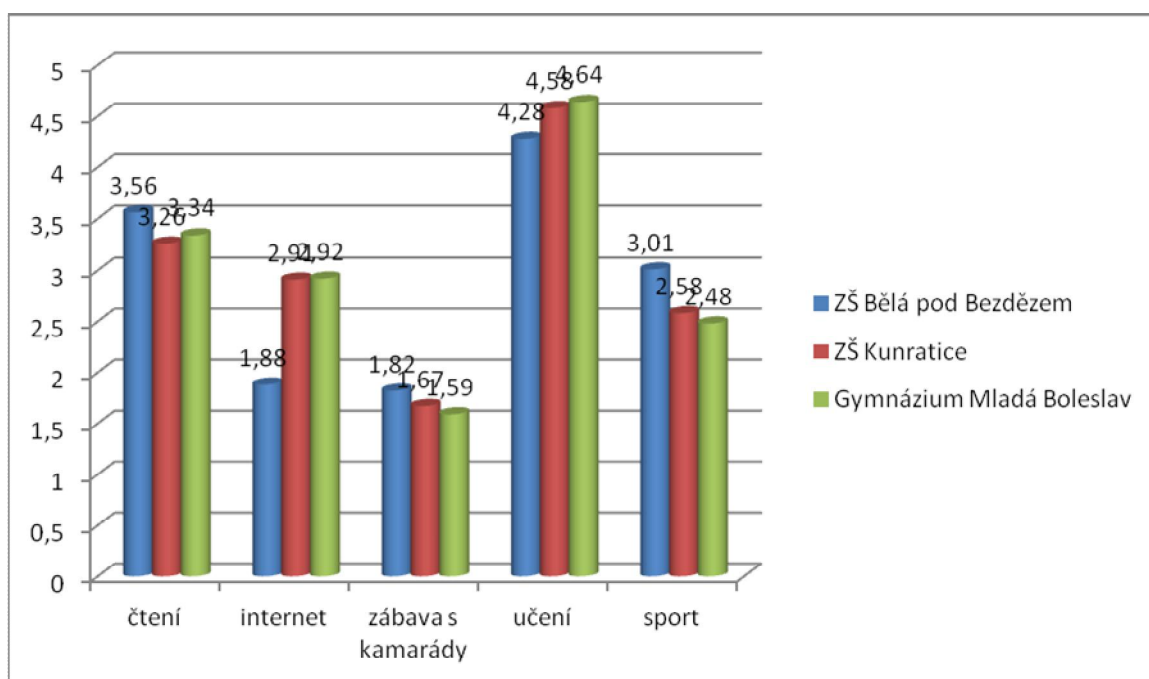
Domnívám se, že znalosti a zkušenosti získané četbou kvalitních knih mají na žáky výraznější vliv než drobtovité a roztržité poznatky získané z internetu. Je smutnou skutečností, že někteří dnešní pedagogové kladou větší důraz na výuku pomocí povrchních počítačových prezentací čehokoli oproti pomoci žákům s výběrem kvalitní četby. Ztotožnění se dětí s výrazným knižním hrdinou pomáhá dětem vytvořit si a zachovat silnou morální osobnost. Příklady knižních hrdinů ukazují dětem, v čem spočívají trvalé a dlouhodobé kvality života. Blahodárny vliv kvalitní knihy na vývoj žáka je zvláště patrný v dnešní uspěchané době plné povrchních konzumních podnětů.

Poslední v pořadí oblíbených činností skončilo u všech škol a pohlaví učení. Toto umístění odpovídá věku zpovídaných žáků. Tito žáci ještě nedokáží plně posoudit důležitost jednotlivých činností pro následující život. Při vzpomínce na vlastní dětství jejich názor plně respektuji. Domnívám se, že v příštích letech se ve svém nazírání na jednotlivé činnosti posunou tím správným směrem. Poznají a pochopí blahodárnost těžce nabytých vědomostí a znalostí pro svůj další život, a hlavně pro mezilidské vztahy. Pochopí, že ke správnému cíli vede vždy ta obtížnější cesta a že pro kvalitní mezilidský vztah musí mít sice dostatek charakteru, ale také neméně píle a znalostí.

Tabulka č. 9 – Otázka č. 5, rozdíl mezi třemi typy škol

Otázka č. 5 – Přiřaď k následujícím aktivitám známku jako ve škole, podle toho, co tě nejvíce baví (žádná známka se nesmí opakovat).	Čtení	Internet	Zábava s kamarády	Učení	Sport
ZŠ Bělá pod Bezdězem	3,56	1,88	1,82	4,28	3,01
ZŠ Kunratice	3,26	2,91	1,67	4,58	2,58
Gymnázium Mladá Boleslav	3,34	2,92	1,59	4,64	2,48

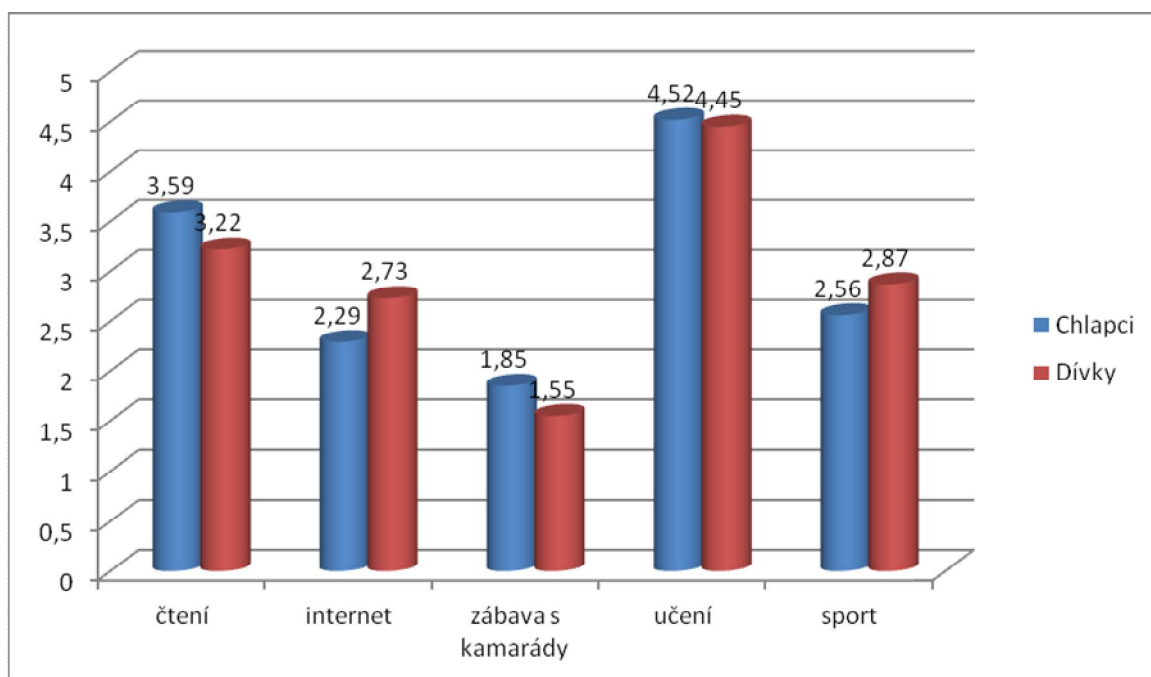
Graf č. 9 – grafické znázornění otázky č. 5

Tabulka č. 10 – Otázka č. 5, rozdíl mezi chlapci a dívkami

Otázka č. 5 – Přiřaď k následujícím aktivitám známku jako ve škole, podle toho, co tě nejvíce baví (žádná známka se nesmí opakovat).	Čtení	Internet	Zábava s kamarády	Učení	Sport
Chlapci	3,59	2,29	1,85	4,52	2,56
Dívky	3,22	2,73	1,55	4,45	2,87

Graf č. 10 – Grafické znázornění otázky č. 5

Otázka č. 6: „S kým se nejčastěji bavíš o tom, co čteš?“

Žáci se vyjádřili k otázce, zda se o četbě baví s rodiči, se sourozenci, s učiteli nebo s kamarády; při vybrání jiné možnosti předpokládám variantu, že se o tom, co čtou, s nikým nebaví.

Dívky i chlapci ze škol v Mladé Boleslavi a Kunraticích a dívky z Bělé pod Bezdězem zvolili jako nejčastější variantu hovorů o četbě – s kamarády. Dívky z Bělé tuto variantu zvolily dokonce v 60 % případů. Žáci z Mladé Boleslavi tuto variantu uvedli také s významnou převahou (56 % ze všech možností). Odpovědi svědčí o snaze probírat své poznatky z četby se svými vrstevníky, což hodnotím pozitivně.

Ve škole v Bělé pod Bezdězem zvolili chlapci jako nejčastější variantu jinou možnost, tedy se o četbě zřejmě s nikým nebaví. Tuto variantu zvolili v 63 % případů. Tento výsledek odpovídá zřejmě situaci, kdy děti utečenců se ještě mezi sebou neseznámily dostatečně a udržují si odstup. Ve srovnání s dívkami z téhož prostředí je toto zjištění zajímavé. Dívky se zřejmě snáze sbližují se svými vrstevníky.

Druhá nejčastější varianta u dívek i chlapců ze školy v Mladé Boleslavi je varianta povídání si o četbě s rodiči. Tuto variantu zvolili v 18 % případů. Tento stav je jistě pozitivní, svědčí o dobrém vztahu dětí k rodičům. Ostatní zbylé varianty, tedy se sourozenci, učiteli a jiné možnosti byly zvoleny s téměř shodným výsledkem okolo 10 % případů.

Žáci ze školy v Kunraticích uvedli jako druhou nejčastější variantu, a to se shodným procentuálním vyjádřením 21 %, variantu s rodiči, se sourozenci a jiné možnosti. Jako zanedbatelnou variantu zvolili pohovor o četbě s učiteli.

Žáci ze školy v Bělé pod Bezdězem jako prvé dvě varianty uvedli povídání si o četbě s kamarády a jiné možnosti u dívek, a tyto varianty v opačném pořadí u chlapců. Procentické zastoupení těchto dvou variant činí v součtu 81 % případů. Na ostatní varianty tedy připadlo zanedbatelné množství případů.

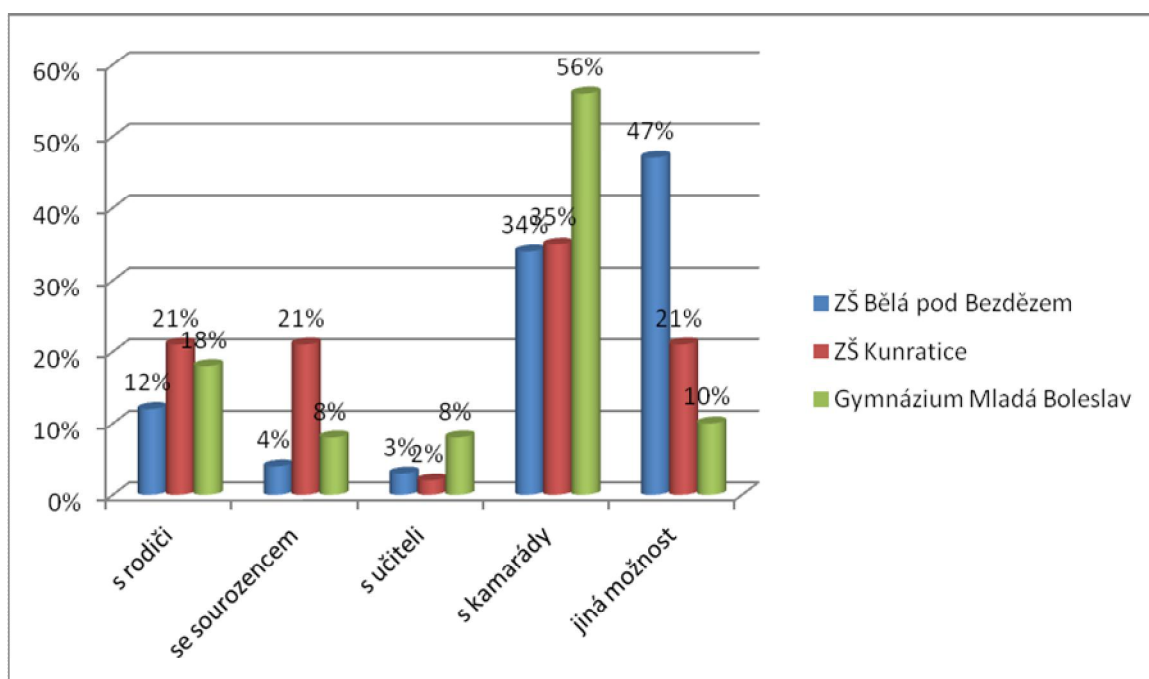
Z uvedených výsledků je patrné, že žáci si rádi povídají o svých poznatcích se svými vrstevníky. Tato situace napomáhá vytváření a vytříbování jejich názoru na nové poznatky. Výsledky dětí z Bělé pod Bezdězem nám dokládají, jak obtížná může být situace pro komunitu dětí vytržených ze svého prostředí. Jen stěží si dovedeme představit vliv takto obtížné životní situace na dětskou psychiku. O to více bychom měli dětem v podobné situaci pomáhat.

Výsledky nám také ukázaly špatné fungování školy v této oblasti. Variantu povídání si o četbě s učiteli zvolilo výrazně nejméně dětí. Toto zjištění je značně alarmující. Za předpokladu, že rodiče mají hlavní roli při výchově charakteru žáka a škola má hlavní roli při výuce žáků, je patrné, že škola svou funkci neplní dle očekávání. Žáci by dle mého názoru měli mít takový vztah se svými učiteli, aby s nimi řešili poznatky a otázky získané čtením knih.

Tabulka č. 11 – Otázka č. 6, rozdíly mezi třemi typy škol

Otázka č. 6 – S kým se nejčastěji bavíš o tom, co čteš?	S rodiči	Se sourozencem	S učiteli	S kamarády	Jiná možnost
ZŠ Bělá pod Bezdězem	12 %	4 %	3 %	34 %	47 %
ZŠ Kunratice	21 %	21 %	2 %	35 %	21 %
Gymnázium Mladá Boleslav	18 %	8 %	8 %	56 %	10 %

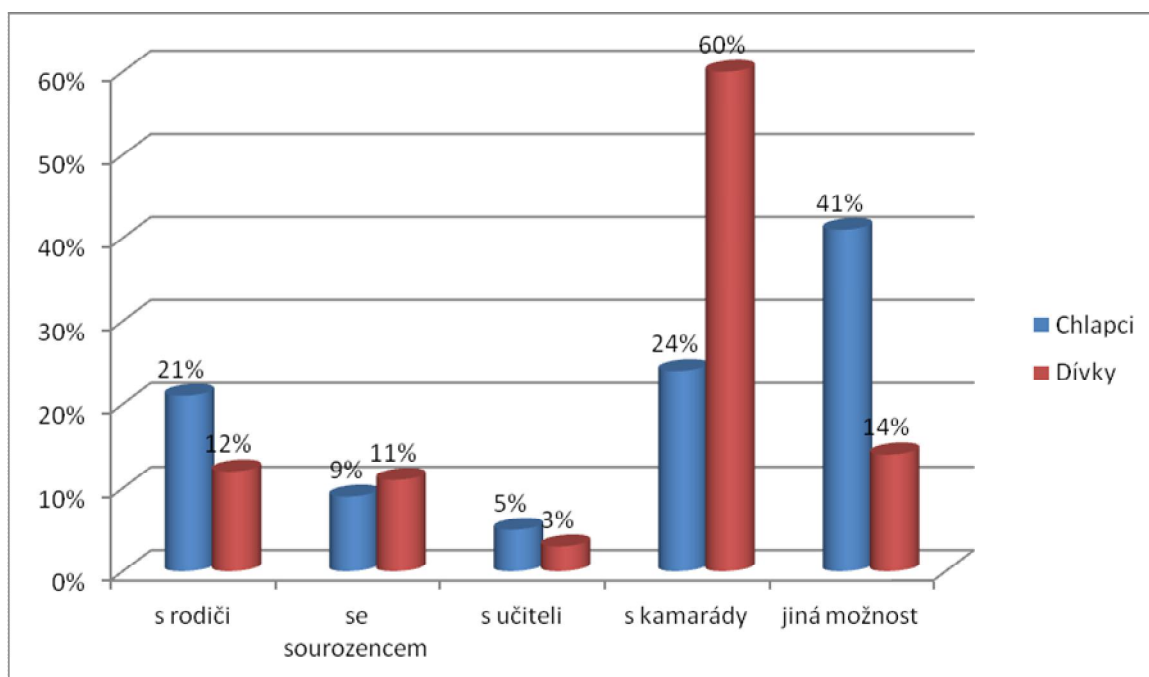
Graf č. 11 – Grafické znázornění otázky č. 6

Tabulka č. 12 – Otázka č. 6, rozdíly mezi chlapci a dívkami

Otázka č. 6 – S kým se nejčastěji bavíš o tom, co čteš?	S rodiči	Se sourozencem	S učiteli	S kamarády	Jiná možnost
Chlapci	21 %	9 %	5 %	24 %	41 %
Dívky	12 %	11 %	3 %	60 %	14 %

Graf č. 12 – Grafické znázornění otázky č. 6

Otázka č. 7: „Četli ti rodiče, když jsi byl/a malý/á?“

Zda se z žáka stane čtenář, závisí do značné míry i na tom, zda mu rodiče četli, když byl malý. Žák při poslechu čtených příběhů rozvíjí fantazii, neboť mu není příběh naservírován v konečné podobě tak jako v televizi či ve filmu. Musí si sám představit, jak mají vypadat hrdinové, a celý příběh si přehrávat ve své hlavě. Žák pak v době, kdy už sám dokáže číst, touží zažívat znovu ona dobrodružství, kdy tvůrcem vzhledu postav i prostředí, kde se děj odehrává, je on sám. Čtené řádky jsou jen hlavní osnovou, podle níž se vše řídí.

Při porovnání dětí ze tří škol bylo zjištěno, že nejvíce dětí, kterým rodiče jako malým četli, bylo v experimentální škole v Kunraticích. Celkem 95 % tázaných dětí tam odpovědělo na tuto otázku kladně. Odpovědi chlapců a děvčat se mnoho nelišily. Dívkám četli rodiče ve 100 % a chlapcům v 92 % případů.

I žáci z gymnázia v Mladé Boleslavi často na danou otázku odpovídali kladně. Celkem 90 % respondentů odpovědělo, že jim rodiče jako malým četli. Z odpovědí vyplývá, že rodiče zde četli 93 % chlapců a 88 % děvčat.

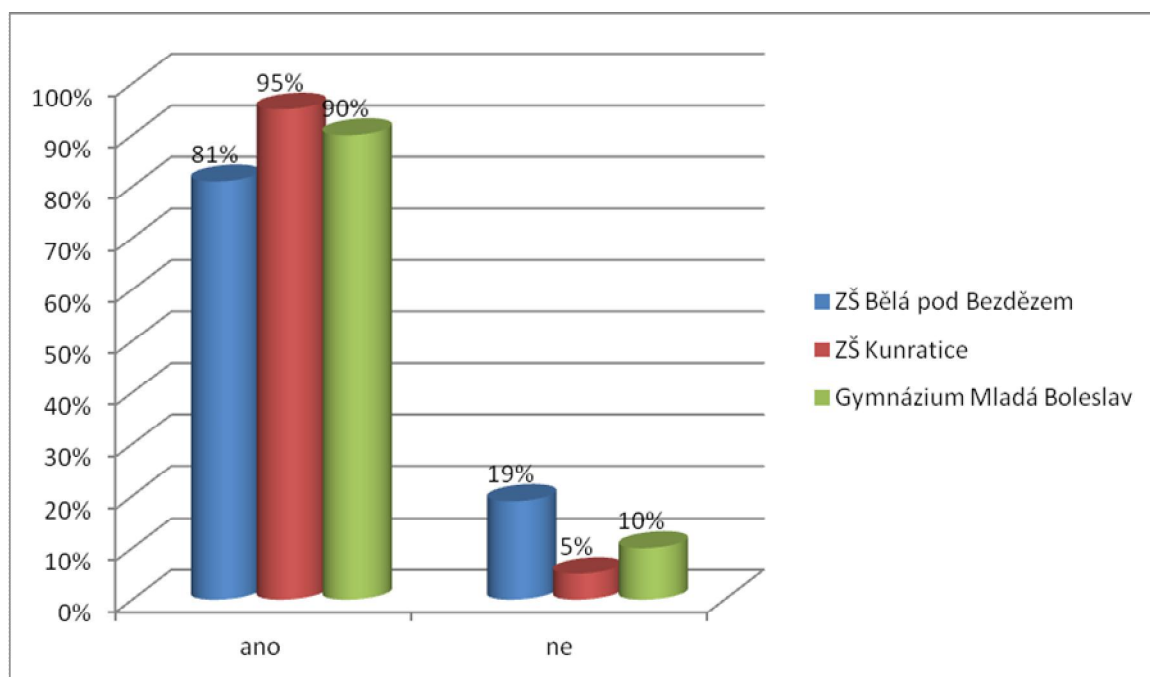
Při průzkumu v ZŠ v Bělé pod Bezdězem uvedlo jen 88 % tázaných, že jim rodiče jako malým četli. Zde na otázku kladně odpovědělo 88 % dívek a 75 % chlapců.

Když porovnáme výsledky této otázky na všech třech školách s výsledky odpovědí na otázku „Jak často a jak dlouho si čteš?“, ukáže se jasně pozitivní vliv rodičovského čtení. Naštěstí z dotazníku vyplynulo, že zdejší rodiče dětem opravdu poctivě čtou, přičemž mám za to, že tzv. čtení před spaním je u nás hluboce zakořeněno a má veskrze kladný vliv na další vývoj dětí coby čtenářů. Nezbyvá než věřit, že se podaří přenést četbu i do pozdějšího věku žáka, ať již prostřednictvím jeho rodiny, či školy, která zatím dle výsledků dotazníků neslaví na tomto poli přílišné úspěchy.

Tabulka č. 13 – Otázka č. 7, rozdíly mezi třemi typy škol

Otázka č. 7 – Četli ti rodiče, když jsi byl/a malý/á?	Ano	Ne
ZŠ Bělá pod Bezdězem	81 %	19 %
ZŠ Kunratice	95 %	5 %
Gymnázium Mladá Boleslav	90 %	10 %

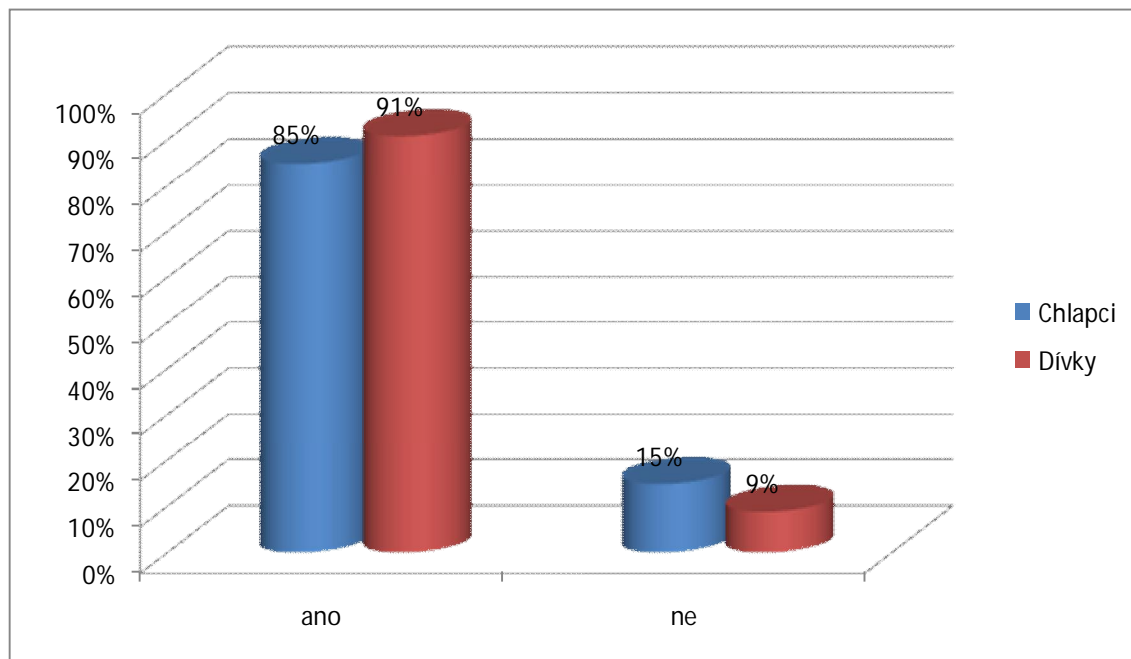
Graf č. 13 – Grafické znázornění otázky č. 7

Tabulka č. 14 – Otázka č. 7, rozdíly mezi chlapci a dívkami

Otázka č. 7 – Četli ti rodiče, když jsi byl/a malý/á?	Ano	Ne
Chlapci	85 %	15 %
Divky	91 %	9 %

Graf č. 14 – Grafické znázornění otázky č. 7

Otázka č. 8: „Domnívám se, že mí vrstevníci přečtou za rok přibližně knih...“

Žáci měli tři možnosti: 0-3 knihy, 4-8 knih a 9 a více knih za rok.

Gymnázium Mladá Boleslav

Žáci ze školy v Mladé Boleslavi se v 67 % domnívají, že jejich vrstevníci přečtou do roka 4 – 8 knih, 26 % dětí se domnívá, že je to 9 a více knih, a pouze 7 % si myslí, že

vrstevníci čtou pouze do tří knih ročně. Odpovědi dětí zřejmě kopírují vlastní čtenářskou aktivitu a odpovídají typu a vyšší úrovni školy v Mladé Boleslavi. Čtenářská aktivita vyjádřená těmito odpověďmi je dle mého názoru dostatečná. Žáci při dodržení kvality čtených titulů mají dostatek podnětů k duševnímu a charakterovému růstu své osobnosti. Výsledky ukazují na dobrou práci učitelů této školy. Výsledky jsou i potvrzením vyšších učebních předpokladů a studijních návyků u víceletých gymnázií oproti klasickým devítiletým základním školám.

ZŠ Kunratice

Žáci ze školy v Kunraticích se v 58 % případů domnívají, že jejich vrstevníci čtou 4–8 knih ročně. Ovšem na rozdíl od dětí ze školy v Mladé Boleslavi celých 33 % si myslí, že jejich vrstevníci čtou minimálně, tedy 0–3 knihy ročně. A následně pouhých 9 % dětí uvádí, že jejich vrstevníci zřejmě čtou více než 9 knih ročně. Výsledky opět s vysokou pravděpodobností kopírují vlastní čtenářskou aktivitu. V tomto bodě je patrný rozdíl mezi čtenářskou aktivitou dětí na víceletém gymnáziu a v této základní škole. Práce zdejších pedagogů je v tomto ohledu složitější. O to více by učitelé měli hledat cesty, jak zdejší žáky ke čtení podnítit. Nabízí se například forma čtenářských kroužků a další aktivity typu školních knihoven. Pro zdravý vývoj osobnosti dětí je seznamování se s kvalitní literaturou velmi potřebné.

ZŠ Bělá pod Bezdězem

Žáci ze školy v Bělé pod Bezdězem dopadli ve srovnání se zbylými dvěma školami nejhůře. Většina, celých 62 %, se domnívá, že jejich vrstevníci čtou velice málo, 0–3 knihy ročně. Ve 35 % případů předpokládají čtenářskou aktivitu vrstevníků v úseku 4–8 knih ročně. Pouze 3 % dětí se domnívají, že vrstevníci čtou více než 9 knih ročně. Výsledky zřejmě korespondují s narušenou situací u dětí z přistěhovaleckých rodin. Domnívám se, že práce

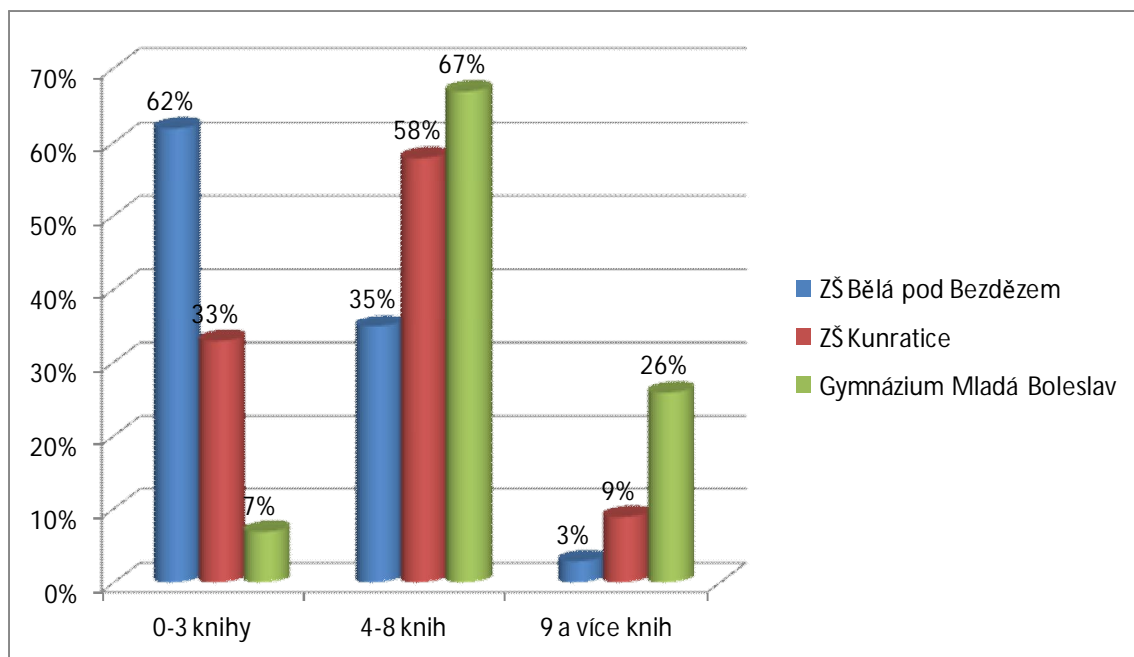
učitelů této školy je v mnoha případech obtížnější oproti srovnávaným školám. Na druhou stranu by zdejší pedagogové měli s touto situací počítat a její působení eliminovat zvýšenou aktivitou v oblasti literární výchovy. Nabízí se možnost spolupráce s cizojazyčnými knihovnami a podobné aktivity s pedagogy z mateřských zemí přistěhovaleckých dětí.

Celkové výsledky s přihlédnutím ke specifické situaci ve škole v Bělé pod Bezdězem vnímám mírně pozitivně. Při dnešním obrovském tlaku ostatních pohodlnějších médií je čtenářská aktivita těchto dětí v některých sledovaných skupinách dostačující. Vyšší čtenářská aktivita oproti všeobecně očekávanému minimálnímu čtenářství u dnešních dětí zřejmě souvisí i s kvalitou nabídky ostatních médií. Tato nabídka je z hlediska kvality velice podprůměrná, úroveň informací a jejich formy v periodických tiskovinách, rádiích, televizních programech a na internetových portálech zřejmě přivádí žáky k četbě kvalitních knih. Zde se ukazuje zdravá osobnost většiny dnešních dětí tohoto věku. I přes všudypřítomný tlak povrchních až hloupých informací a „příběhů“ snaha dětí seznámit se s pravými hodnotami psaného slova většinou zvítězí. Otázkou zůstává, do jaké míry a doby dokáží mladí lidé tomuto tlaku odolávat. Domnívám se, že žáci, kteří se s kvalitní literaturou seznamují již ve věku základní školní docházky, si tuto vlastnost zachovají až do dospělosti.

Tabulka č. 15 – Otázka č. 8, rozdíly mezi třemi typy škol

Otázka č. 8 – Domnívám se, že mí vrstevníci přečtou za rok přibližně knih...	0-3 knihy	4-8 knih	9 a více knih
ZŠ Bělá pod Bezdězem	62 %	35 %	3 %
ZŠ Kunratice	33 %	58 %	9 %
Gymnázium Mladá Boleslav	7 %	67 %	26 %

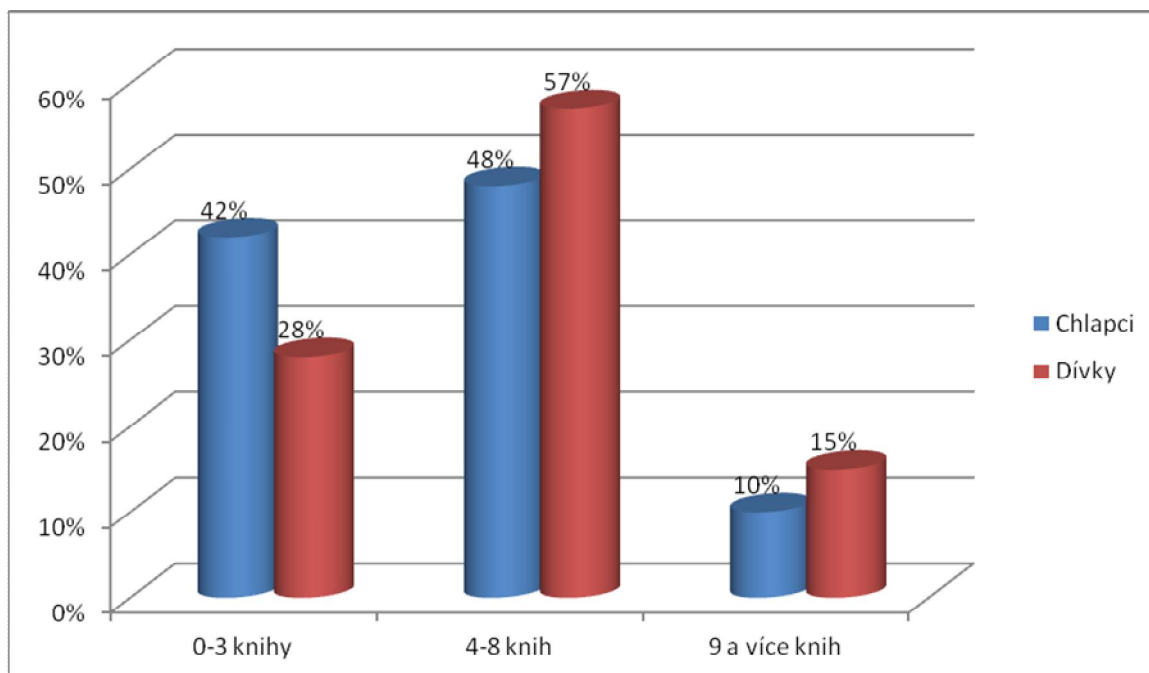
Graf č. 15 – Grafické znázornění otázky č. 8

Tabulka 16 – Otázka č. 8, rozdíl mezi chlapci a dívkami

Otázka č. 8 – Domnívám se, že mí vrstevníci přečtou za rok přibližně knih...	0-3 knihy	4-8 knih	9 a více knih
Chlapci	42 %	48 %	10 %
Dívky	28 %	57 %	15 %

Graf č. 16 – Grafické znázornění otázky č. 8

Otázka č. 9: „Pokládám povinnou školní četbu za důležitou?“

Školní četba má za úkol přimět i „nečtenáře“ usednout ke knize a okusit ten zvláštní pocit, kdy si člověk sám ve své hlavě tvoří na základě přečtených stránek příběhy. Také se žáci za přispění školní četby lépe a názorněji seznámí s probíranou látkou. Podobné procento kladných odpovědí na otázku, zda žáci považují povinnou školní četbu za důležitou, bylo zaznamenáno v experimentální škole v Kunraticích (51 %) a na gymnáziu v Mladé Boleslavi (53 %). Žáci v ZŠ v Bělé pod Bezdězem považovali povinnou školní četbu za důležitou pouze v 29 %.

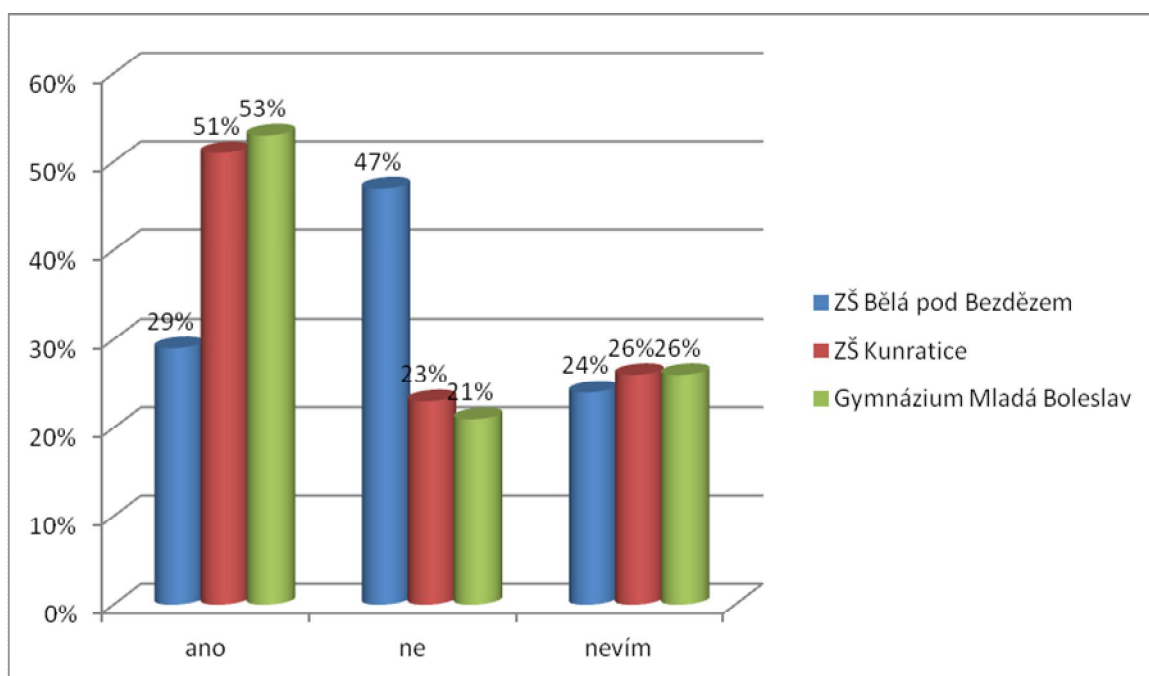
Ve všech monitorovaných školách uznávala důležitost povinné školní četby především děvčata. Zvláště velký rozdíl mezi názory chlapců a dívek se projevil v ZŠ Bělá pod Bezdězem, kdy kladně odpovědělo 41 % dívek, a jen 19 % chlapců. Na gymnáziu v Mladé Boleslavi a na ZŠ v Kunraticích se názory chlapců a dívek na tuto otázku moc nelišily.

Problematika povinné školní četby bývá odbornou veřejností často diskutována s tím, že většina odborníků se shodne na tom, že povinná školní četba je jednoznačně přínosná, pokud je však správně nastavena. Je velkou chybou pedagogů, pokud jim stačí pouze stručný obsah děje předepsaných knih, žáci totiž v takovém případě často žádnou knihu nečtou, pouze si její obsah najdou na internetu. Pokud má být povinná školní četba skutečně účinná, je třeba, aby byl kladen důraz na správný a vhodný výběr knih a aby bylo s přečtenými knihami v hodinách zacházeno odpovídajícím způsobem (např. rozebírání děje, hlavních postav, jejich pohnutek, historického a společenského kontextu díla apod.) Já sama hodnotím povinnou školní četbu kladně, a to i ze své vlastní zkušenosti, neboť byla jedním z faktorů, který mě přivedl ke knihám, poznala jsem díky ní celou řadu zajímavých knižních titulů, které bych si sama jistě nevybrala, avšak objevila jsem v nich nádheru literatury.

Tabulka č. 17 – Otázka č. 9, rozdíly mezi třemi typy škol

Otázka č. – 9 Pokládám povinnou školní četbu za důležitou?	Ano	Ne	Nevím
ZŠ Bělá pod Bezdězem	29 %	47 %	24 %
ZŠ Kunratice	51 %	23 %	26 %
Gymnázium Mladá Boleslav	53 %	21 %	26 %

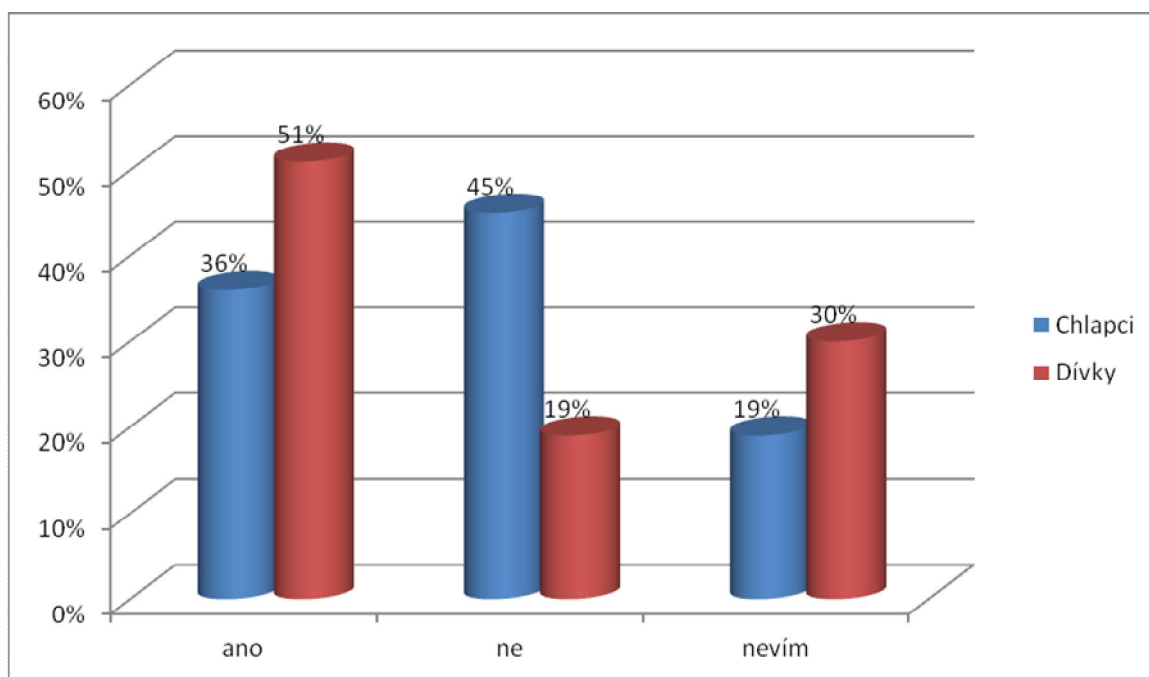
Graf č. 17 – Grafické znázornění otázky č. 9

Tabulka č. 18 - Otázka č. 9, rozdíly mezi chlapci a dívkami

Otázka č. 9 – Pokládám povinnou školní četbu za důležitou?	Ano	Ne	Nevím
Chlapci	36 %	45 %	19 %
Dívky	51 %	19 %	30 %

Graf č. 18 – Grafické znázornění otázky č. 9

Otázka č. 10: „Kolik knih musíš ve škole přečíst za rok?“

Na tuto otázku odpovídali žáci na jednotlivých školách velmi různě. K odpovědi, že musí za rok přečíst 0-2 knihy, se na gymnáziu v Mladé Boleslavi nepřiklonil nikdo. V Kunraticích se 19 % žáků domnívá, že toto množství stačí, a v ZŠ Bělá pod Bezdězem odpovědělo souhlasně 36 % dětí. K odpovědi, že musí ve škole za rok přečíst 3-4 knihy, se v Mladé Boleslavi přiklonilo 28 % dětí, v Kunraticích 18 % a v Bělé pod Bezdězem taktéž 18%. Zajímavá byla domněnka tamějších dětí, že za rok musí přečíst 5 a více knih, což si myslí 46 % žáků. Tuto odpověď si vybralo v experimentální škole v Kunraticích jen 7 % dětí a na gymnáziu v Mladé Boleslavi 61 %.

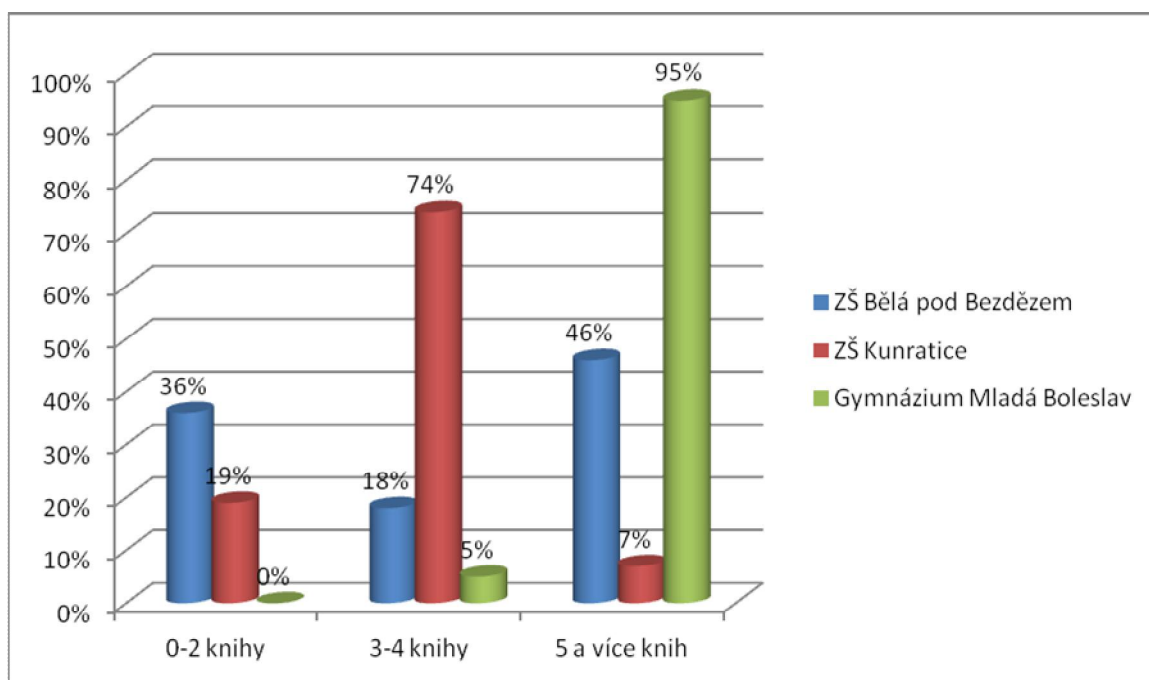
Když jsem porovnála odpovědi na otázky děvčat a chlapců, zjistila jsem, že studenti gymnázia odpovídali ve vzácné shodě. Příliš rozdílná četnost stejných odpovědí nebyla ani mezi žáky experimentální školy v Kunraticích. V ZŠ Bělá pod Bezdězem téměř dvojnásobek chlapců nežli dívek odpověděl, že ve škole musí přečíst za rok 0-2 knihy. I odpověď, že za rok musí přečíst 3-4 knihy, měla v tomto ohledu stejný výsledek. Naopak dvakrát více dívek

než chlapců se domnívalo, že za rok musí ve škole přečíst 5 a více knih. Odpovědi na tuto otázku se na zvolených školách dle mého názoru lišily v souvislosti s tamní povinnou četbou a obecně s používáním knih během výuky.

Tabulka č. 19 – Otázka č. 10, rozdíly mezi třemi typy škol

Otázka č. 10 – Kolik knih musíš ve škole přečíst za rok?	0-2 knihy	3-4 knihy	5 a více knih
ZŠ Bělá pod Bezdězem	36 %	18 %	46 %
ZŠ Kunratice	19 %	74 %	7 %
Gymnázium Mladá Boleslav	0 %	5 %	95 %

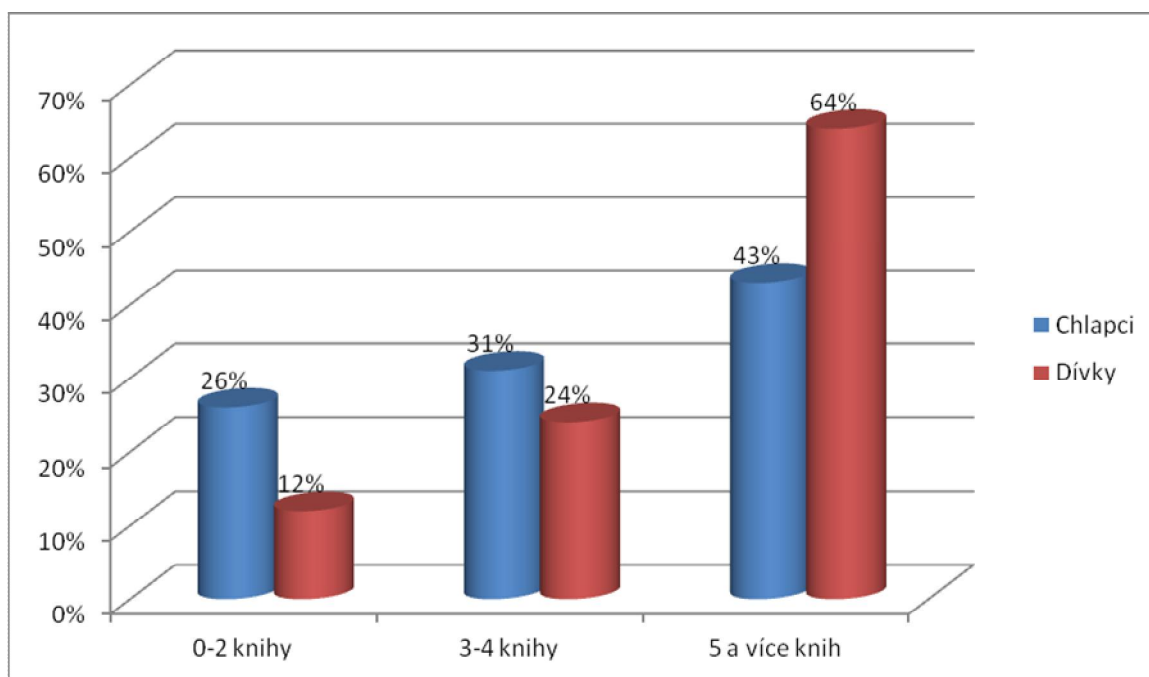
Graf č. 19 – Grafické znázornění otázky č. 10

Tabulka 20 – Otázka č. 10, rozdíly mezi chlapci a dívkami

Otázka č. 10 – Kolik knih musíš ve škole přečíst za rok?	0-2 knihy	3-4 knihy	5 a více knih
Chlapci	26 %	31 %	43 %
Dívky	12 %	24 %	64 %

Graf č. 20 – Grafické znázornění otázky č. 10

Otázka č. 11: „Kolik knih přečteš z vlastní iniciativy?“

Žáci měli tři možnosti: 0-2 knihy, 3-4 knihy a 5 a více knih za rok.

Gymnázium Mladá Boleslav

Žáci ze školy v Mladé Boleslavi odpověděli v souladu s otázkou č. 8, tedy celých 61% přečte z vlastní iniciativy více než 5 knih ročně, 28 % dětí přečte 3 – 4 knihy a pouhých 11 % dětí čte méně knih z vlastního popudu. Žáci z této školy mají dostatečnou snahu získávat další znalosti a podněty z jimi zvolených knih. V této škole výborně funguje rozvoj dětské zvědavosti správným směrem. Rozvoj dětské osobnosti, jejich znalostí a charakteru probíhá správným způsobem, čerpáním příkladů z vhodné literatury. Bylo by dobré porovnat úspěšnost dětí ze všech tří škol v dalším studijním i osobním životě. Domnívám se, že výsledky odrážejí úroveň vlastní aktivity při čtenářství v dětském věku.

ZŠ Kunratice

Žáci ze školy v Kunraticích opět odpovídají v soulase s otázkou č. 8. 37 % dětí čte minimum knih z vlastní iniciativy, 30 % přečte 3-4 knihy ročně a 33 % uvádí čtenářskou iniciativu nad 5 knih ročně. V porovnání s dětmi z víceletého gymnázia v Mladé Boleslavi jde o výsledky průměrnější. Učitelé této školy by se měli zaměřit na více než třetinu žáků, kteří čtou minimálně, a vhodnou formou je ke knize přivést. Vztah ke knize a potřeba číst kvalitní literaturu pomáhá nejen dětem, ale i lidem v dalším období života. Porovnáváním svého osudu s osudy knižních postav včetně nalézání správných postojů a řešení pomáhá správně reagovat v reálném životě.

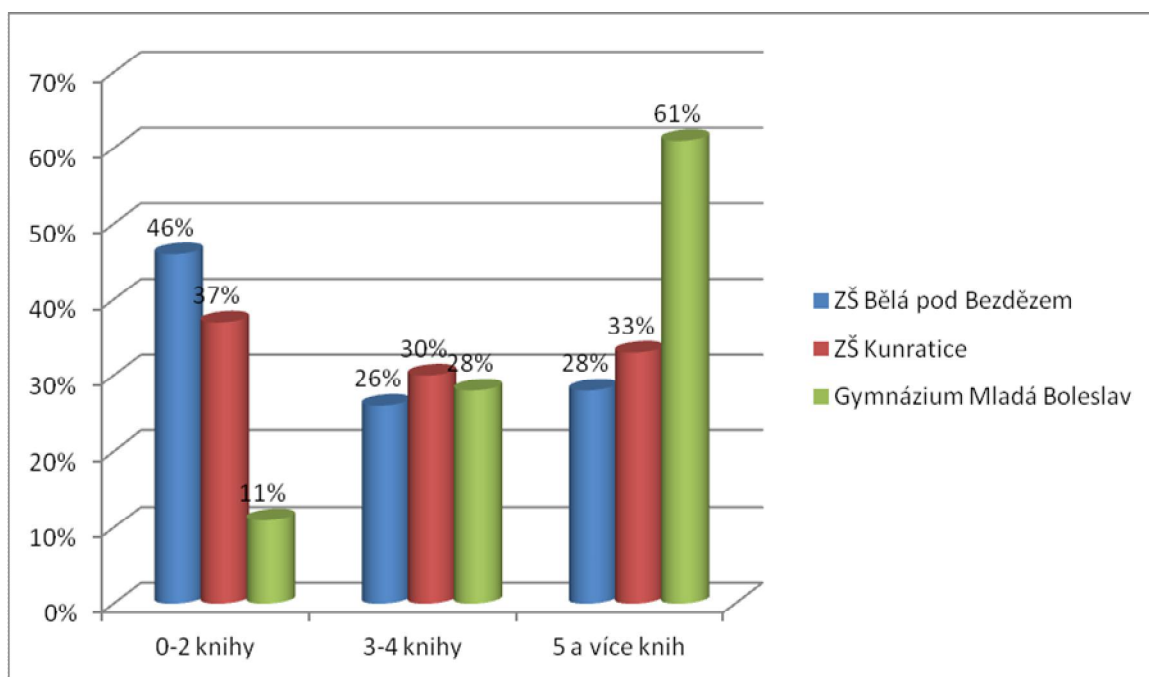
ZŠ Bělá pod Bezdězem

Žáci ze školy v Bělé pod Bezdězem také odpovídají v souladu s otázkou č. 8. Plných 46 % dětí čte minimálně, tedy 0-2 knihy ročně, 26 % přečte 3-4 knihy ročně z vlastní iniciativy a pouhých 28 % dětí přečte 5 a více knih ročně. Přičemž u těchto dětí, opět v souladu s otázkou č. 8, je situace výrazně lepší u dívek než u chlapců. Situace se čtenářstvím, tedy obohacováním lidské duše kvalitními podněty a vzory, je v této škole nejhorší ze všech porovnávaných škol. Domnívám se, že pedagogové této školy by měli v zájmu zdravého rozvoje dětské osobnosti nalézat možnosti, jak žáky přivést ke kvalitní četbě.

Tabulka č. 21 – Vyhodnocení otázky č. 11, rozdíly mezi třemi typy škol

Otázka č. 11 – Kolik knih za rok přečteš z vlastní iniciativy?	0-2 knihy	3-4 knihy	5 a více knih
ZŠ Bělá pod Bezdězem	46 %	26 %	28 %
ZŠ Kunratice	37 %	30 %	33 %
Gymnázium Mladá Boleslav	11 %	28 %	61 %

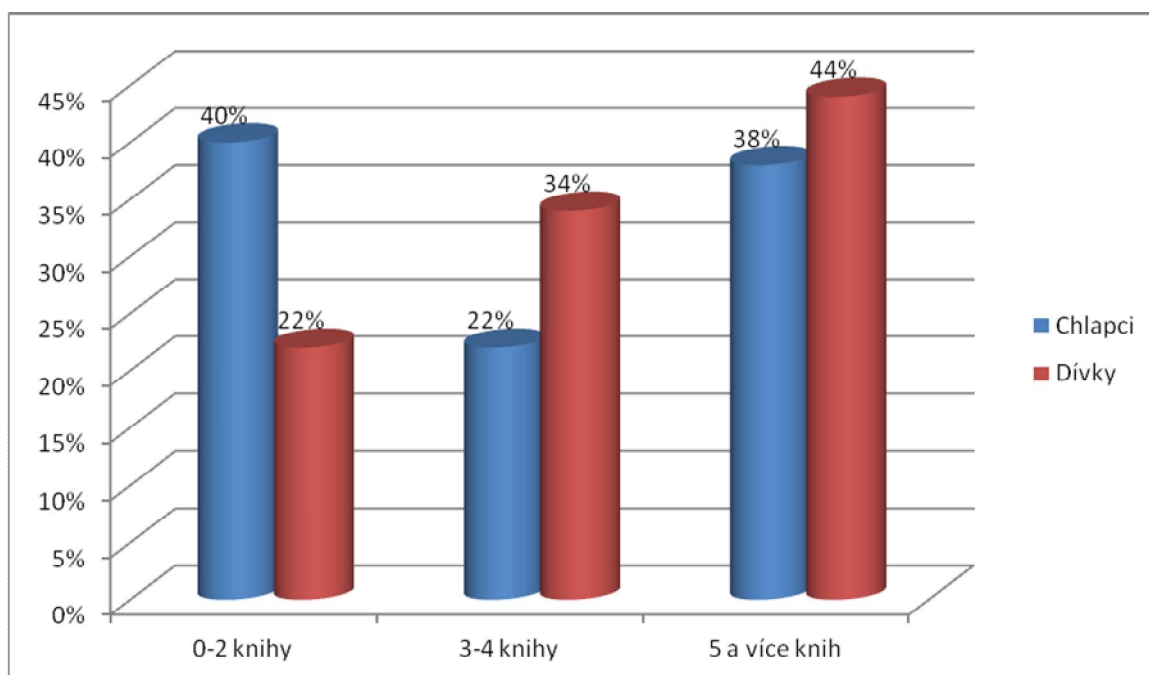
Graf č. 21 – Grafické znázornění otázky č. 11

Tabulka 22 – Otázka č. 11, rozdíl mezi chlapci a dívkami

Otázka č. 11 – Kolik knih za rok přečteš z vlastní iniciativy?	0-2 knihy	3-4 knihy	5 a více knih
Chlapci	40 %	22 %	38 %
Dívky	22 %	34 %	44 %

Graf č. 22 – Grafické znázornění otázky č. 11

Otázka č. 12: „Zvol si, prosím, postavu či obsah své nejoblíbenější knihy a v několika větách je popiš.“

Na tuto otázku odpovídali dotazovaní žáci převážně rozličně. Ze všech odpovědí jsem tedy pro uvedení příkladu zvolila ty, které mě nejvíce zaujaly, nebo ty, které se v odpovědích respondentů vícekrát opakovaly. Musím konstatovat, že jsem byla odpověďmi překvapena, a to v pozitivním i negativním smyslu. Předpokládala jsem, že se zde budou objevovat romantické příběhy blízké dívkám a dobrodružství spolu s aktuálními moderními hrdiny současnosti u chlapců, avšak byla jsem vyvedena z míry (míle překvapena) např. výběrem klasické literatury. Samozřejmě jsem předpokládala, že se projeví i věk dotazovaných v souvislosti např. s volbou časopisů pro teenagery nebo naprostou nechtí jakkoli samostatně odpovídat.

Uvedená otázka měla zejména dovolit milovníkům četby, aby svoji lásku ke knize více projevili, a mám za to, že se tento záměr podařil.

ZŠ Bělá pod Bezdězem

Dívky ze ZŠ v Bělé pod Bezdězem, až na několik výjimek, buď neodpověděly vůbec, nebo velmi stroze, přičemž se jejich odpovědi nápadně shodovaly v tom, že nejraději mají obsah a postavy v „Bravíčku“ – v časopise pro teenagery, Bravo, který má přibližně 47 stran, přičemž většina strany je věnována fotkám celebrit a pro text už tak mnoho prostoru nezbývá. Domnívám se tedy, že čtení časopisu „Bravíčko“ vypovídá spíše o tom, že převážná většina dotazovaných dívek ze ZŠ v Bělé četbu knih jako takovou příliš v oblibě nemá. Jejich čtení tohoto časopisu je tedy spíše prohlížením obrázků a jejich společným zájmem zjistit co nejvíce „drbů a klepů“ o celebritách.

Vzhledem k předcházejícímu zjištění o dívkách ze ZŠ v Bělé pod Bezdězem mě nijak zvlášť nepřekvapily ani reakce chlapců z téže školy, kdy nadpoloviční většina z nich

neodpověděla vůbec, nebo nějakou sarkastickou poznámkou jako například „nečtu“ nebo „čtení je pro chytré a bohaté“.

Zbytek dotazovaných chlapců si jako svou nejoblíbenější postavu či obsah zvolil nějakého superhrdinu nebo knihu o něm. Například v odpovědi jednoho z chlapců je uvedeno: „Mojí nejoblíbenější postavou je superman, je silný, nezranitelný, zachraňuje lidi v nesnázích.“

Mile mě překvapila odpověď jednoho z chlapců, který se jako jediný ve své odpovědi rozepsal a projevil tak zájem o tuto otázku: „Knížka 5 neděl v balónu – Julius Verne. Jednoho dne se nebojácný vědec vydal na cestu v balonu. Bylo to v době, kdy Afrika nebyla objevena a zmapována, a proto se vydal na dobrodružnou cestu napříč Afrikou. Cestou je napadli domorodci a jednoho z pomocníků vědce unesli. Samozřejmě ho zachránili, ale jen tak tak. Nakonec doletěli zpět do přístavu a vše dobře dopadlo.“

ZŠ Kunratice

Žáci ze ZŠ v Kunraticích tuto otázku, jak dívky, tak i všichni chlapci, svědomitě vyplnili, což je veskrze pozitivní. Za zajímavé považují následující odpovědi.

Jedna z dotazovaných dívek v odpovědi na tuto otázku napsala o své oblíbené postavě: „Jmenuje se Richard Daier. Je to hlavní postava v knize Škola před tabulí. Je spravedlivý a miluje svoji přítelkyni Anne. Rád přemýšlí a je hodný. Patří proto mezi mé oblíbené postavy.“

Další z dívek uvedla a popsala obsah knihy Nový měsíc: „Twilight sága (nyní čtu Nový měsíc). Je to o tom, že holka jménem Bella chodí s upírem Edvardem. On si však uvědomil, jak je pro ni nebezpečný, tak se s ní ,rozejde‘. Belle to bylo hodně líto a 4 měsíce nic nedělala, pouze bloumala a myslela na něj. Potom potkala vlkodlaka Jacoba, se kterým se přátelila. Jacob ji ochraňoval, protože po ní šli upíři. Nakonec kvůli ,zábavě! Skočila z útesu do vody. Edvard se svými schopnostmi viděl, jak skáče, tak se chtěl zabít u Valturciových.“

Bella za ním jela až do Itálie a zachránila ho před tím, aby vešel na slunce. Pak se k sobě vrátili a zase spolu chodili.“

Z mnou uvedených příkladů je patrné, že dívky v období pubescence upřednostňují romantický žánr knih.

Neméně zajímavé byly i odpovědi dotazovaných chlapců ze ZŠ v Kunraticích. Častou odpovědí na tuto otázku u nich bylo, že jejich oblíbenou postavou je Harry Potter. Harry Potter ztělesňuje ideálního hrdinu jejich věku. Chlapci by dle mého názoru chtěli být stejně odvážní, jednat čestně, být oblíbení a umět si poradit v každé situaci tak jako on.

Gymnázium Mladá Boleslav

Na gymnáziu v Mladé Boleslavi si s odpověďmi na tuto otázku dali všichni respondenti bez rozdílu pohlaví velice záležet, stejně jako v ZŠ Kunraticích. Pečlivý přístup k zadaným úkolům je na výběrové škole v Mladé Boleslavi pochopitelný, neboť jsou zde soustředěni žáci, kteří mají kladný vztah k učení a ke studijním povinnostem, ke kterým nepochybně patří i povinná školní četba. I výběr jimi čtené literatury se liší od ostatních zkoumaných základních škol.

Chlapci na této škole v převážné většině uvedli jako svou oblíbenou knihu knihu z oblasti klasické literatury. Jako příklad takové odpovědi jsem zvolila následující vyjádření: „Alois Jirásek – Psohlavci. Jan Sladký Kozina, byl to strážce hranic, hraničář. Byl to muž, který vedl povstání Chodů proti Lomikarovi. Nakonec ho nechává Lomikar popravit v Plzni. Tam také Lomikara Kozina prokleje: ‚Lomikare, Lomikare, do roka a do dne se spolu sejdem na božím soudu.‘ Po roce si pro něj doopravdy přijde.“

U dívek z Mladé Boleslavi se projevilo opravdu výborné literární a slohové nadání spolu s velkou pílí. Oproti dívkám ze ZŠ Bělá pod Bezdězem se neobjevil žádný časopis pro teenagery, jednalo se o knižní tituly, které se často objevují v povinné četbě. Dále byly dle předpokladu (a výše uvedených odpovědí) ve velké míře zastoupeny romantické příběhy s výraznou hlavní hrdinkou. Pro příklad zde uvedu následující odpověď jedné z dívek: „Moje

oblíbená kniha je Bílá Masajka od Corinne Hofmannové. Příběh mladé ženy, jež jela se svým snoubencem do Keni. Když Corinne vystoupila se svým snoubencem z lodi, nevěděli, kudy kam. Její přítel ji šťouchl a řekl: „Podívej, támhle je Masaj!“ Corinne byla udivená, do Lketingy (masaj) se zamilovala. Lketinga je také spatřil, dovedl je do hotelu. Celou noc Corinne nemohla spát, ráno řekla svému snoubenci, že je zamilovaná, její snoubenec odjel. Lketinga se mezitím dostal do vězení, ze kterého ho Corinne dostala. V knize se popisuje i jejich první polibek, kdy Corinne neodolala, avšak Lketinga se zarazil. Jasný popis jejich kultury – samburské. Později se Corinne odstěhuje z hotelu, bude s Lketingou žít. Vezme si ho. Zjistí, že obrázky se tam dějí normálně, že muži mají několik žen a že chorobně žárlí. Je nedostatek potravy, žádné vzdělání, děti tvrdě pracují, a že není k sehnání obchod v blízkém okolí. Auta lidé skoro neznají. Corinne si zřídí obchod, Lketinga si vezme za manžela. Porod je obtížný, komplikovaný malárií, na kterou Corinne málem umře. V obchodě je její muž nesnesitelný, a když Corinne řekne, že ani neví, jestli je Napirail (jejich dítě) jeho, „Bílá Masajka“ si uvědomí, že pro záchranu svého života musí zpět do Švýcarska, svému muži řekne, že chce jen miminko ukázat babičce a dědovi. Po dlouhých hádkách ji Lketinga skutečně pustí. Kniha má pokračování v dalších dvou dílech: Zpátky z Afriky, Shledání v Barsaloi.“

II.6 Polostrukturovaný rozhovor s učiteli českého jazyka oslovených žáků

II.6.1 Cíl polostrukturovaného rozhovoru

Cílem polostrukturovaného rozhovoru bylo zjistit postoj pedagogů k rozvoji a podpoře čtenářství jejich žáků a rovněž jejich názor na výše uvedené výsledky dotazníku.

II.6.2 Výzkumný nástroj

Pro své další doplňující šetření jsem si zvolila kvalitativní výzkumnou metodu polostrukturovaného rozhovoru (viz příloha č. 2).

Polostrukturovaný rozhovor se skládal z 11 otevřených, předem připravených otázek.

Ve svém šetření jsem se zaměřila na zmapování prostředí dotazovaných žáků 8. tříd základních škol z předchozího výzkumu, na přístup jejich učitelů k výuce českého jazyka a literatury a jejich pohled na rozvoj čtenářství u jejich žáků. Dále jsem chtěla zjistit, jak učitelé nahlíží na výsledky dotazníkového šetření žáků, zda jsou s nimi spokojeni, či nikoli.

II.6.3 Výzkumný vzorek

Polostrukturovaný rozhovor jsem vedla se třemi učiteli ze dvou základních škol a gymnázia, na kterých jsem dříve aplikovala svůj výzkum v oblasti čtenářství pomocí dotazníku (viz výše).

Dotazovaným učitelům jsem nejprve předložila výsledky dotazníkového šetření jejich žáků. Poté jsem přešla k samotným otázkám rozhovoru.

S učiteli jsem vedla polostrukturovaný rozhovor pomocí předem připravených otázek. Jejich odpovědi jsem si s jejich svolením zapisovala během rozhovoru do záznamového archu.

Dotazovanými byli, jak jsem již uvedla, učitelé českého jazyka, kteří učí žáky 8. tříd ZŠ a gymnázia. Byla to paní učitelka ze ZŠ v Bělé pod Bezdězem Mgr. Pavla Macounová, dále pak Mgr. Jana Andělová ze ZŠ Kunratice a Mgr. Martin Herrmann z gymnázia v Mladé Boleslavi.

Tímto bych jmenovaným pedagogům chtěla poděkovat za jejich ochotnou pomoc a aktivní přístup k rozhovoru.

II.6.4 Analýza výsledků polostrukturovaného rozhovoru

1. Domníváte se, že je rozvoj a podpora čtenářství úkolem rodiny, nebo je tento úkol plně ve Vaší kompetenci?

Na tuto otázku měl každý z učitelů odlišný názor. Mgr. Jana Andělová zastává názor, že je rozvoj a podpora čtenářství plně v kompetenci školy. Naproti tomu Mgr. Martin Herrmann si myslí, že tento úkol je výhradně úkolem rodiny. Mgr. Pavla Macounová říká, že tento úkol je v kompetenci školy i rodiny.

2. Domníváte se, že je ve škole na rozvoj a podporu čtenářství dostatečný prostor?

V této otázce se odpovědi Mgr. Pavly Macounové a Mgr. Martina Herrmanna shodují. Podle nich na podporu čtenářství není ve školách dostatečný prostor. Naopak podle Mgr. Jany Andělové jsou na jejich škole pro toto velmi dobré podmínky.

3. Uskutečňují se na Vaší škole nějaké akce (soutěže) na podporu čtenářství?

Všichni tři dotazovaní učitelé odpověděli kladně. Na sledovaných školách se uskutečňují například: literární soutěže, školní časopisy, recitační soutěže, MŠMT, DDM,

olympiády v ČJ nebo čtenářské soutěže. Tedy každá ze sledovaných škol je v tomto ohledu aktivní.

4. Realizujete se svými žáky exkurze do knihoven a podobných zařízení (institucí)?

Jestliže ano, jak často?

Na každé ze tří sledovaných škol realizují se svými žáky exkurze do knihoven.

5. Reflektujete se svými žáky jejich (mimoškolní) četbu? Jestliže ano, jakým způsobem?

Na tuto otázku každý z dotazovaných učitelů odpověděl kladně. Tedy, že reflektují se svými žáky jejich četbu. Na ZŠ Kunratice provádí s žáky individuální rozhovory o četbě nebo prostřednictvím čtenářských dílen. Na ZŠ v Bělé pod Bezdězem reflektují četbu pomocí referátů o knihách. Na gymnáziu v Mladé Boleslavi s žáky realizují řízený rozhovor.

6. Mají Vaši žáci kromě povinné školní četby i jiné povinnosti v oblasti čtenářství? (referáty, prezentace atp.)

Na všech sledovaných školách mají kromě povinné četby i jiné povinnosti v oblasti čtenářství. Například referáty o knihách a prezentace.

7. Využíváte se svými žáky možnosti společné četby ve škole? Jestliže ano, jak často?

Všichni dotazovaní učitelé říkají, že je společná četba praktikována, avšak ne pravidelně, a na školách, kde učí Mgr. Pavla Macounová a Mgr. Martin Herrmann, je to záležitostí jen nižších ročníků ZŠ.

8. Jaké instrukce mají Vaši žáci pro tvorbu čtenářského deníku?

Na škole v Kunraticích a v Bělé pod Bezdězem mají žáci přesné instrukce pro tvorbu čtenářských deníků, podle daných osnov. Jen na škole v Mladé Boleslavi mají žáci kromě

dané osnovy i prostor pro vlastní text, který se má týkat jejich osobního postoje k obsahu knihy.

9. Jaký mají Vaši žáci podle Vás postoj ke čtení beletrie?

Postoj žáků ke čtení beletrie je podle Mgr. Pavly Macounové a Mgr. Martina Herrmanna velmi individuální. Liší se třída od třídy. V některých, podle slov učitelky Macounové, žáci nečtou vůbec. Podle Mgr. Jany Andělové je na jejich škole v Kunraticích postoj ke čtení beletrie na velmi dobré úrovni.

10. Překvapily Vás nějak výsledky dotazníků Vašich žáků? Pokud ano, tak co?

Žádného z dotazovaných učitelů výsledky dotazníků jejich žáků nijak nepřekvapily.

11. Jste s těmito výsledky spokojen/á ? (okomentujte)

Všichni dotazovaní učitelé v rozhovoru vyjádřili spokojenost s výsledky svých žáků, které jsou prý dle jejich očekávání, považují je za reálné a odpovídající skutečnosti.

Závěr

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila problematiku čtenářství žáků druhého stupně základní školy, resp. její osmé třídy. Hlavním důvodem byla má láska k četbě, která se zrodila právě někdy v tomto věku, kdy jsem se skrze povinnou četbu a své rodiče dostala k překrásným knižním titulům, které mě zcela uchvátily a už navždy ze mě udělaly vášnivého čtenáře.

Vzhledem k závěrům plynoucím ohledně tohoto tématu z odborné literatury, jsem vycházela z premisy, že ve čtenářství dětí došlo a stále dochází ke znatelnému poklesu. Možné příčiny tohoto jevu jsou popsány v teoretické části této práce, přičemž mám za to, že se autorům podařilo základní důvody poklesu čtenářství zachytit a popsat. Sama se kloním k názoru, že pokles souvisí zejména s celospolečenskou změnou životního stylu. Žijeme v rychlé době informačních technologií, které nás ovlivňují téměř nepřetržitě, a je velmi těžké najít si čas na tak poklidnou a soustředěnou aktivitu, jakou je čtení. Vzhledem ke skutečnosti, že žáci ještě nemají tolik povinností jako dospělí a disponují volným časem, nabízí se dle mého názoru prostor pokusit se jim vyplnit tento volný čas smysluplně, a to např. právě četbou.

Výše uvedené teoretické poznatky jsem se poté rozhodla ověřit v praxi tím, že jsem se obrátila v dané souvislosti přímo na žáky. Jako formu jsem využila písemný dotazník sestavený přiměřeně věku dotazovaných a zaměřený právě na jejich vztah ke čtení knih.

Předmětný dotazník jsem poté za vydatné pomoci zvolených pedagogů, kteří byli ochotni mi s mým výzkumem pomoci, zadala k vyplnění ve třech typově rozdílných školách. Jednalo se o základní školu v malém městě s přítomností dětí z jiných zemí, o základní školu pražskou, inovativní, a o osmileté gymnázium.

Již při zadávání dotazníku jsem vzhledem ke svým zkušenostem i závěrům odborné literatury předpokládala, že se výsledky na těchto školách mohou značně lišit. Vyplněné dotazníky poté můj předpoklad jen potvrdily.

Ukázalo se, k mému opravdu milému překvapení, že dnešní žáci přeci jenom čtou. Nejedná se sice v některých případech (v mém případě jde o žáky ze ZŠ Bělá pod Bezdězem) o nijak závratný čtenářský výkon, ale přeci jenom tato aktivita mezi dnešními dětmi zcela nevymizela. Bylo jednoznačně znát, že žáci na výběrové škole, jakou nepochybně osmileté gymnázium je, čtou o poznání více než žáci z běžné školy základní. Žáci gymnasia uvedli v 75 %, že jsou pravidelnými čtenáři, žáci Kunratické školy v 61 % a žáci ze školy v Bělé ve 44 %. Teoretické předpoklady hovoří o 52 % žáků pravidelných čtenářů.

Sama dosud nemám vyhraněný názor na existenci víceletých gymnázií, díky nimž dochází k separaci dětí již v nízkém věku na základě jejich studijních výsledků či studijních předpokladů. Jistě to má na školský systém jak pozitivní, tak i výrazně negativní vliv v podobě tříd tvořených tzv. zbylými žáky, kteří ztrátou těch „nejlepších“ ztrácí i motivaci se zlepšovat. Výsledky dotazníku však jednoznačně prokázaly, že osmileté gymnázium skutečně vede žáky ke čtenářství lépe než zbylé dvě testované základní školy. Je opravdu přínosným zjištěním vidět, že se jedná o školu skutečně elitní, která vychovává své žáky správným způsobem, rozvíjí jejich čtenářskou gramotnost a usnadňuje jim tak výrazně jejich další cestu životem, ať už studijním či pracovním. Už díky této zásluze mám za to, že osmiletá gymnázia existují právem, aby mohla dětem, které o to jeví zájem, skutečně předat co nejvíce vědomostí a dovedností.

Co se týče knih, které si žáci k četbě vybírají, naplnil se můj předpoklad, že u dětí vede literatura dobrodružná. U dívek je oblíbená v 36 %, u chlapců v 30 %, teoretické studie hovoří o 35 % oblíbenosti dobrodružné literatury. Je to v tomto věku zcela přirozené. Žáci milují příběhy, oceňují poutavý děj, závažnou a dobrodružnou zápletku vyvrcholenou dobrým koncem. V dobrodružných příbězích navíc většinou vystupují kladní hrdinové, se kterými se žáci mohou ztotožnit. Zejména chlapci vyhledávají silné, odvážné a chytré hrdiny, kteří vyřeší každou situaci, byť je sebevíc složitá, a jsou za to taky náležitě odměněni. Ztotožňováním se s takovými hrdiny žáci do života přijímají kladné vzory správného chování, což má výrazný výchovný efekt na jejich celkovou osobnost. Samozřejmě ve volbě žánru knihy existují rozdíly mezi dívkami a chlapci, kdy dívky mají ve velké oblibě na rozdíl od chlapců knihy

romantické. Zde se dívky ztotožňují s hlavní hrdinkou, která je krásná a prožívá své první lásky, což koresponduje s potřebami a zájmy dívek tohoto věku. Většina dívek při čtení těchto příběhů sní o budoucích prožitcích, které je v tomto směru čekají, a stejně tak formují svou osobnost a získávají teoretické zkušenosti. Rovněž je pochopitelné, že mezi dětmi tohoto věku nepřevažují takové, které se zabývají četbou encyklopedií. Jedná se o náročnou, a nikoli prvoplánově zábavnou literaturu, k níž žáci teprve časem dospějí. Potvrdil se též teoretický předpoklad o větším čtenářství u dívek oproti chlapcům. Zatímco mezi dívkami bylo 69 % pravidelných čtenářek, u chlapců to bylo pouze 49 % pravidelných čtenářů.

Další příjemné zjištění přinesla otázka, ve které žáci známkovali volnočasové aktivity. Zvítězilo trávení času s kamarády, což mě těší, neboť jsem se obávala, že žáci dnešní doby spíše tíhnou k internetu, televizi a jiným médiím. Ostatně se na toto téma ozývá celá řada varovných hlasů. Hraní s kamarády přirozeně žáky rozvíjí a vychovává (samozřejmě je třeba je v určitých případech i korigovat) a je pro jejich správný vývoj velmi prospěšné. Mezi odpověďmi se neztratil co do četnosti ani sport, což opět trochu vyvrací varovné signály poslední doby. Sport je pro žáky přirozenou součástí jejich aktivit, jejich her apod., přičemž mám za to, že je třeba tuto dětskou přirozenost pouze řádně uchopit a motivovat žáky k fyzické aktivitě i v pozdějším věku. K tomu je také třeba, a to zejména ve městech, zajistit dětem prostor, kde se sportu budou moci řádně věnovat. Čtení knih příliš úspěšné nebylo, ale vzhledem k ostatním variantám poskytnutým na výběr a vzhledem k věku respondentů mě tato informace nijak zvlášť nepřekvapila.

Dotazník dále směřoval ke zjištění informace o formování čtenářství v rodinách. Jsem ráda, že se ukázalo, že rodiče svým dětem čtou, resp. četli v jejich útlém věku. Sama si vzpomínám na předčítání před spaním, což bylo jedním z nejkrásnějších okamžiků dne. Rodiče by měli v tomto trendu pokračovat a skutečně svým dětem číst, neboť je tak připravují na školní vzdělávání, rozvíjí jejich schopnost soustředit se, fantasii atd. Rodiče by se dále měli se svými dětmi o čtení bavit, měli by jim doporučovat knihy vhodné k jejich věku, zálibám a povaze a takto je formovat. Je totiž skutečností, že čtení knih je pro žáky prospěšné, a to nejen v hodinách literatury a českého jazyka.

Úloha rodiny je samozřejmě důležitá a nezastupitelná, ale co se týče vzdělávání, měla by svou roli také řádně splňovat škola. Dle dotazníku a polostrukturovaného rozhovoru však dotazované školy obecně v tomto ohledu pokulhávají. Samozřejmě výsledky Gymnázia v Mladé Boleslavi byly, co se týče čtenářství, velmi dobré a nadprůměrné. Základní škola v Bělé pod Bezdězem však dopadla velmi špatně, přičemž že mám za to, že je na místě apelovat na jednotlivé vyučující, aby se pokusili své žáky k četbě vést, neboť jim tak pomohou nejenom v jejich dalším studiu. Mám za to, že je třeba učinit pro popularizaci čtení maximum a zaměřit se na školní aktivity, kroužky, volitelné předměty apod., kde by byl dětem dán prostor k diskusi o literatuře, o její úloze, o knižních postavách a o jejich zážitcích spojených se čtením knih. Důležitou úlohu pak může sehrát i povinná školní četba, která může dětem ukázat literární díla, k nimž by se žáci sami nedostali, a mohou v nich třeba překvapivě nalézt potěšení. Povinná četba by měla být komplexnější než pouhé nabífování se obsahu několika předepsaných knih, v tom přece její smysl nespočívá. Žák se musí naučit nad psaným textem přemýšlet, chápat jej, číst tzv. mezi řádky a umět jej správně a srozumitelně reprodukovat. Čtenářská gramotnost dnešních žáků klesá a je třeba s tím něco dělat.

Poslední otázkou dotazníku jsem chtěla poskytnout dětem možnost samostatného delšího projevu na téma jejich nejoblíbenější knihy, resp. knižní postavy. Mile mě překvapilo, že se našla celá řada dětí, opět zejména z Gymnázia Mladá Boleslav (ZŠ Kunratice však nezůstala nijak výrazně pozadu), které se tohoto úkolu zhostily zodpovědně a poskytly mi hezky zpracovanou odpověď. Jak jsem již uvedla výše, žáci v tomto věku vyhledávají knihy, ve kterých se mohou ztotožnit s jejich hlavními hrdiny, což se zde opět potvrdilo. Stejně tak se potvrdil předpoklad, že dívky preferují romantické příběhy. Zajímavé bylo, že žáci reflektují aktuální módní trendy v literatuře, jako jsou např. Harry Potter či Twilight série. Nezbyvá než doufat ve zrod dalších a dalších takto populárních knih. Samozřejmě se našli žáci, kteří neodpověděli vůbec či napsali, že nečtou. Mezi některými dívkami pak jednoznačně převládá obliba časopisů pro teenagery.

Závěrem si dovoluji shrnout, že jsem byla s výsledky dotazníku spokojena a ve většině případů mile překvapena, neboť se ukázalo, že dnešní žáci přeci jenom čtou, byť třeba ne

v nějak enormní míře. Zásadní však je, že se dokáží pro knižní příběh nadchnout, rozvíjet svou fantasií a ztotožnit se s knižními postavami. Mám za to, že dokud budou děti tohoto prožitku schopny a bude jim k tomu poskytnuta příležitost, vždy si cestu ke knize najdou. Je naším úkolem jim v tom pomáhat, směřovat je správným směrem, neboť čtení knih pro ně bude přínosem do celého jejich dalšího života, i když si to možná dosud nejsou schopny samy uvědomit.

Seznam literatury

1. EHRLICHVÁ, K. *Seminář Čtenářství, jeho význam a podpora*. Ikaros [online]. roč. 11, č. 12 (2007). www.ikaros.cz/node/4436
2. GABAL, I; VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L; POLÁKOVÁ, S. Jak čtou české děti? (analýza výsledků sociologického výzkumu). *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. (2001-2005). <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=171&idr=1&idci=1>. ISSN 1213-8231
3. GABAL, I; VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. *Jak čtou české děti?* Gabal - Analysis & Consulting [online].
4. GRULICHOVÁ, M. Ve čtenářské gramotnosti nám "ujíždí vlak." *Školství*, roč. 17, č. 8 (2009), s. 5
5. KMENTOVÁ, J. Hrstka zkušeností s výchovou ke čtenářství na víceletém gymnáziu. *Texty z konference Čtením ke vzdělání, pořádané občanským sdružením Centrum Čítárna, Společností pro podporu a rozvoj čtenářství (CzechRA), Katedrou primární pedagogiky a Katedrou české literatury UK PedF v Praze dne 28.11.2003*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN: 80-86320-36-7
6. KOŠTÁLOVÁ, H. Čtenářství v celé škole, *Kritické listy*, č. 27 (2007).
7. KRAMPLOVÁ, I; POTUŽNÍKOVÁ, E. *Jak (se) učí číst*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2005. ISBN 8021104864
8. LEDERBUCHOVÁ, L. *Dítě a kniha, O čtenářství jedenáctiletých*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004. ISBN 80-868998-01-6.
9. Mezinárodní výzkum v českých školách, *Školství*, č. 3 (2010).
10. PALEČKOVÁ, J. Výsledky českých žáků ve výzkumu PISA, *Školství*, č. 6 (2011).
11. *Texty z konference Čtením ke vzdělání, pořádané občanským sdružením Centrum Čítárna, Společností pro podporu a rozvoj čtenářství (CzechRA), Katedrou primární pedagogiky a Katedrou české literatury UK PedF v Praze dne 28. 11. 2003*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN: 80-86320-36-7

12. TĚTHALOVÁ, M. České děti nečtou. Co s tím uděláme? *Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele*, roč. 58, č. 3 (2011), s. 10-11
13. TRÁVNÍČEK, J. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno – Praha: Host – Národní knihovna, 2008
14. *Ústav pro informace a vzdělávání : Národní pedagogická knihovna Komenského* [online]. 2009. Tisková konference – PISA 2009. www.uiv.cz/clanek/368/2066
15. VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. České děti a čtení, *Moderní vyučování*, 4/2003, s. 4-5
16. VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 8024601818.
17. VÁŠOVÁ, L. *Čtenáři a uživatelé informací (Základy psychologie a pedagogiky čtenáře)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.
18. WILDOVÁ, R. Rozvoj čtení a čtenářství v ČR a Společnost CzechRA, *Kritické listy* č. 7 (2002).

Elektronické zdroje:

19. <http://www.kdk.munovapaka.cz/>
20. <http://npmk.cz/node/18>
21. http://www.kritickemysleni.cz/kdojsme_detaily.php
22. http://www.ibby.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3%3Astanovy-eske-ibby&catid=2%3Aibby-ceska-sekce&Itemid=2

Příloha č. 1

Čtenářství na základní škole

Milí žáci,

jsem studentkou Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a tento dotazník jsem vytvořila, abych zjistila váš vztah ke čtení knih. Vaše odpovědi mi poslouží jako podklad pro mou bakalářskou práci. Tento dotazník je anonymní, proto se nemusíte podepisovat. Dotazník rovněž nebude nijak hodnocen a klasifikován. Děkuji vám za vyplnění co nejpravdivějších a upřímných odpovědí, pracujte prosím samostatně. Doba na vyplnění dotazníku činí 30 min.

Jsem: Dívka Chlapec

(nehodící se škrtni)

1) Jak často si čteš?

- a) v 0-1 dni v týdnu
- b) ve 2-3 dnech v týdnu
- c) více než ve 3 dnech v týdnu

2) Jak dlouho si čteš?

- a) 0-15 min. denně
- b) 16-60 min. denně
- c) více než 60 min. denně

3) Podle čeho si knihu vybíráš?

- a) na doporučení kamaráda
- b) na doporučení rodičů
- c) na doporučení učitele
- d) z jiných důvodů: (doplň)

4) Jaký žánr knih upřednostňuješ?

- a) historické
- b) romantické
- c) dobrodružné
- d) sci-fi
- e) odborná literatura
- f) encyklopedie
- g) jiné: (doplň)

5) Přiřaď k následujícím aktivitám známku jako ve škole, podle toho, co tě nejvíce baví (žádná známka se nesmí opakovat).

- a) čtení ()
- b) internet ()
- c) zábava s kamarády ()
- d) učení ()
- e) sport ()

6) S kým se nejčastěji bavíš o tom, co čteš?

- a) s rodiči

- b) se sourozencem
- c) s učiteli
- d) s kamarády
- e) jiná možnost: (doplň)

7) Četli Ti rodiče, když si byl/a malý/á?

- a) ano
- b) ne

8) Domnívám se, že mí vrstevníci přečtou za rok přibližně knih...

- a) 0-3
- b) 4-8
- c) 9 a více

9) Pokládám povinnou školní četbu za důležitou?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10) Kolik knih musíš ve škole přečíst za rok?

- a) 0-2
- b) 3-4
- c) 5 a více

11) Kolik knih za rok přečteš z vlastní iniciativy?

- a) 0-2
- b) 3-4
- c) 5 a více

12) Zvol si, prosím, postavu či obsah své nejoblíbenější knihy a v několika větách je popiš.

- a) postava
- b) obsah (nejzajímavější popsat)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Škola:

Datum:

Příloha č. 2

Čtenářství – polostrukturovaný rozhovor

1. Domníváte se, že je rozvoj a podpora čtenářství úkolem rodiny, nebo je tento úkol plně ve Vaší kompetenci?
2. Domníváte se, že je ve škole na rozvoj a podporu čtenářství dostatečný prostor?
3. Uskutečňují se na Vaší škole nějaké akce (soutěže) na podporu čtenářství?
4. Realizujete se svými žáky exkurze do knihoven a podobných zařízení (institucí)? Jestliže ano, jak často?
5. Reflektujete se svými žáky jejich (mimoškolní) četbu? Jestliže ano, jakým způsobem?
6. Mají Vaši žáci kromě povinné školní četby i jiné povinnosti v oblasti čtenářství? (referáty, prezentace atp.)
7. Využíváte se svými žáky možnosti společné četby ve škole? Jestliže ano, jak často?
8. Jaké instrukce mají Vaši žáci pro tvorbu čtenářského deníku?
9. Jaký mají Vaši žáci podle Vás postoj ke čtení beletrie?
10. Překvapily Vás nějak výsledky dotazníků Vašich žáků? Pokud ano, tak co?
11. Jste s těmito výsledky spokojen/á ? (okomentujte)